

Knjižnične usluge i aktivnosti usmjerene na inkluziju LGBTQ+ zajednice u narodnim knjižnicama Kraljevine Danske

Barić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:561259>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-27**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

SMJER BIBLIOTEKARSTVO – IZVANREDNI STUDIJ

Ak. god. 2023./2024.

Ivana Barić

**Knjižnične usluge i aktivnosti usmjerene na inkluziju LGBTQ+ zajednice u narodnim
knjižnicama Kraljevine Danske**

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Ana Barbarić, red. prof.

Zagreb, veljača 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitoga rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranoga rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Sadržaj

1. Uvod.....	5
2. Uvod u LGBTQ+ terminologiju.....	6
3. Položaj LGBTQ+ osoba u Danskoj.....	8
3.1. Povijesni pregled.....	9
3.2. Zvanična podrška države.....	10
3.2.2. Istraživanja o LGBTQ+ populaciji u Danskoj	11
4. Narodne knjižnice kao demokratske ustanove, knjižničari kao aktivisti	12
5. Važnost inkluzije LGBTQ+ zajednice i povećanja vidljivosti ove skupine	15
5.1. Izazovi za narodne knjižnice u kontekstu razvoja zbirke i usluga te privlačenju i inkluziji LGBTQ+ korisnika	18
5.1.1. Internet	18
5.1.2. Cenzura.....	19
6. Primjeri dobre prakse na polju razvoja knjižničnih usluga usmjerenih na LGBTQ+ korisnike i njihovu inkluziju u Danskoj	22
6.1. Nacionalna dugina mreža za knjižnične zaposlenike i <i>Vodič za dugine police za knjižnice</i>	22
6.2. <i>Menneskebiblioteket</i>	23
6.3. Putujuća LGBTQ+ knjižnica.....	24
6.4. <i>Drag Queen Story Hour</i> programi	24
6.5. Knjižnice <i>Rødovre Bibliotek</i> i <i>Skive Bibliotek</i>	26
7. Pregled istraživanja koja za predmet proučavanja imaju LGBTQ+ korisnike u kontekstu narodnih knjižnica	26
8. Istraživanje usluga i aktivnosti koje narodne knjižnice na teritoriju Kraljevine Danske (isključujući Grenland i Ferojske otoke) provode kako bi zadovoljile potrebe svojih LGBTQ+ korisnika te potaknule inkluziju LGBTQ+ zajednice.....	32
8.1. Cilj i svrha istraživanja.....	33

8.2. Hipoteze	33
8.3. Metodologija	33
8.4. Uzorak istraživanja.....	34
8.5. Dobiveni rezultati.....	34
8.6. Rasprava.....	45
9. Zaključak.....	47
10. Literatura.....	48
11. Prilozi	56
12. Popis tablica	67
13. Sažetak	68
14. Summary	69

1. Uvod

Premda LGBTQ+ populacija ni u kom slučaju nije jedina marginalizirana skupina kojoj je u narodnim knjižnicama potrebno posvetiti više pažnje, ona je svakako jedna od najranjivijih, imajući u vidu količinu neodobravanja, negativnih komentara, pa čak i mržnje s kojom se susreće na svakodnevnoj razini. Jedna od osobina narodnih knjižnica kojima se struka najviše ponosi jeste otvorenost za sve, ali ostaje pitanje koliko se to ostvaruje u praksi i koliko su se knjižnice spremne izložiti kako bi LGBTQ+ skupini signalizirali dobrodošlicu i prihvaćanje koje će biti više od apstraktnog pojma ili dijela knjižničarske etike koji se sam po sebi podrazumijeva i stoga ga nije nužno naročito isticati.

Cilj ovog rada jeste pružiti uvid u situaciju u narodnim knjižnicama Kraljevine Danske, državi poznatoj po razvijenoj demokraciji i brizi o stanovništvu te osjetljivosti na potrebe marginaliziranih skupina, u koju se ubraja i LGBTQ+ populacija. Pristup pitanju LGBTQ+ korisnika narodnih knjižnica te promicanju prava ove skupine na svim razinama društva pozitivan je primjer koji može koristiti i hrvatskim narodnim knjižnicama koje žele unaprijediti svoje djelovanje na polju ljudskih prava, tolerancije i inkluzivnosti.

Sam početak rada pruža uvod u LGBTQ+ terminologiju korištenu prilikom izrade, nakon čega slijedi osvrt na položaj LGBTQ+ osoba u Danskoj, s kratkim pregledom povijesti i zvanične podrške koju ova skupina uživa u navedenoj zemlji i istraživanja financiranih od strane danske vlade kako bi se stekao uvid u situaciju i probleme LGBTQ+ osoba.

Nakon toga slijedi poglavlje u kojem se razmatraju uloga narodnih knjižnica kao demokratskih ustanova i knjižničarski aktivizam, gdje se predstavlja i stalni sukob između potrebe da se održi neutralnost knjižnica kao ustanova koje su otvorene za sve pripadnike društva, bez diskriminacije, te želju da se ta otvorenost dosegne i u praksi fokusiranjem na najranjivije kategorije.

Peto poglavlje bavi se pitanjem inkluzije LGBTQ+ osoba i povećanja vidljivosti ove marginalizirane skupine te uloge koju narodne knjižnice u tome mogu igrati, pri čemu se piše i o izazovima i preprekama s kojima se one suočavaju u tim nastojanjima, osobito u vremenu dominacije interneta kao primarnog izvora informacija te konstantnoj prijetnji cenzure (kako vanjske, tako i unutar samih knjižnica).

Naredno poglavlje daje nekoliko primjera dobre prakse na polju razvoja knjižničnih usluga usmjerenih na LGBTQ+ korisnike i njihovu inkluziju na području Danske, što je djelomice predstavljalo i inspiraciju za nastanak ovog rada, a tematski se preklapa i s predmetom provedenog istraživanja.

U sedmom poglavlju nalazi se pregled nekoliko istraživanja koja za predmet proučavanja imaju LGBTQ+ korisnike u kontekstu narodnih knjižnica. Kako adekvatna istraživanja na području Danske nisu pronađena, u pregled su uključena dva istraživanja provedena u Švedskoj, jedno u Hrvatskoj te nekoliko s angloameričkog kulturnog područja.

Osmo poglavlje predstaviti će istraživanje usluga i aktivnosti narodnih knjižnica na teritoriju Kraljevine Danske (isključujući Grenland i Ferojske otoke) usmjerenih na LGBTQ+ populaciju i promicanje njihove inkluzije, pri čemu su u zasebnim poglavljima opisani cilj i svrha istraživanja (8.1.), hipoteze (8.2) i metodologija (8.4.) te opisani rezultati istraživanja (8.5.) uz kratku raspravu (8.6).

Na samom kraju rada dat je zaključak.

Budući da je veći dio literature na stranim jezicima (danski, engleski i švedski), a samo istraživanje provedeno je na engleskom jeziku, potrebno je napomenuti kako su svi prijevodi koji se mogu naći u tekstu djelo autorice ovog rada.

2. Uvod u LGBTQ+ terminologiju

Proučavanjem literature vezane za skupine kojima se ovaj rad bavi uočava se izražena neujednačenost u terminologiji koja se koristi kako bi se one zajednički opisale. Tako nailazimo na krovni pojam *Queer* i akronime poput LGBT, GLBT, LGBT+, GLBT+, LGBTQ, LGBTQ+, LGBT*, LGBTIQ,... Imajući u vidu raznovrsnost skupina obuhvaćenih ovim akronimima i krovnim pojmovima te individualne stavove osoba koje tim skupinama pripadaju, pronaći naziv koji obuhvaća sve i ne vrijeđa nikoga postaje doista izazovan zadatak. Premda je autorica dvojila između akronima LGBTIQ i LGBTQ+, u ovom je radu ipak odabran akronim LGBTQ+, koji uz slova L (lezbijke), G (gej), B (biseksualne osobe), T (transrodne osobe) i Q (queer/questioning osobe) sadrži i znak +, kojim se obuhvaćaju i sve kategorije koje nisu obuhvaćene početnim slovima (npr. aseksualne, interseksualne, panseksualne osobe te niz drugih seksualnih orijentacija i rodnih identiteta s kojima se pojedinci mogu identificirati).

Za potrebe pisanja ovog rada odabran je akronim LGBTQ+, iako su u razmatranju bili i potencijalno inkluzivniji akronimi LGBTQI+ i LGBTQIA+. Prilikom odabira autorica se vodila činjenicom kako je navedeni termin odabran i za korištenje prilikom izrade *Vodiča za dugine police za knjižnice (Guide til regnbuehylder for biblioteker*, u daljem tekstu *Vodič za dugine police* ili *Vodič*) Nacionalne dugine mreže za knjižnične zaposlenike (*Det nationale regnbuenetværk for biblioteksansatte*), za koji autori navode kako je plod promišljanja i rasprave te kako su u opticaju bili i termini „queer“ i LGBTQIA+, ali se akronim LGBTQ+ izdvojio činjenicom da je dovoljno inkluzivan, a opet potencijalno prepoznatljiviji široj publici nego duže kombinacije slova (*Guide til regnbuehylder for biblioteker*, 2022, str. 9).

Sličan akronim, LGBTQ*, biraju i Chapman i Birdi (2016, str. 2), gdje se asterisk (*) koristi kako bi se uključile „grupe koje su možda marginalizirane čak i unutar queer zajednica, kao što su osobe koje su interseksualne ili aseksualne“.

Prednost akronima LGBTQ+ leži u njegovoj otvorenosti i mogućnosti uključivanja svih varijanti unutar ove vrlo raznorodne i kompleksne skupine.

U kontekstu ovog rada i osvrta na situaciju u Danskoj te njihovom radu na podizanje svijesti o situaciji i iskustvima interseksualnih osoba, relevantno je napomenuti kako niti sve osobe u ovoj ranjivoj skupini nemaju ujednačen stav prema korištenju ovog akronima. Naime, kvalitativno istraživanje 14 osoba s varijacijama rodničkih obilježja pokazalo je kako se sve intervjuirane osobe identificiraju ili kao žena ili kao muškarac te imaju ambivalentne osjećaje po pitanju korištenja termina „interseksualna osoba“ i „LGBTI“ (Max Martin i Kjær Thomsen, 2021, str. 6-7). Pokazalo se kako se veći dio ispitanika ne poistovjećuje s navedenim terminima te njihovo korištenje smatra čak i uvrjedljivim, jer se time dovodi u pitanje njihov identitet kao „prave“ žene ili „pravog“ muškarca. Ostatak, brojčano manji, smatra termin interseksualnosti prigodnim, premda se oni osjećaju kao pripadnici ženskog ili muškog roda, a dio ove skupine podržava i akronim LGBTI, opravdavajući ga srodnim iskustvima i izazovima za sve osobe koje su njime predstavljene.

U radu će se koristiti termini u sljedećim značenjima, prema definicijama navedenim u *Vodiču za dugine police (Guide til regnbuehylder for biblioteker*, 2022):

Lezbijka – termin koji tradicionalno označava homoseksualne žene, odn. žene koje seksualno privlače druge žene, pri čemu se žene definiraju kao sve osobe koje same sebe

definiraju na taj način (osobe s drugim spolnim i rodnom obilježjima također se mogu definirati kao lezbijke)

Gej – muškarac koje seksualno privlače drugi muškarci, pri čemu se muškarcima smatraju svi koji sami sebe definiraju kao muškarce

Biseksualne osobe – osobe koje seksualno i romantično privlače pripadnici više od jednog spola, ali ne nužno istovremeno ili u podjednakoj mjeri

Transrodne osobe – osobe čiji je rodni identitet u većoj ili manjoj mjeri u neskladu sa spolom dodijeljenim po rođenju

Queer – pristup rodu i seksualnosti koji se definira u suprotnosti s binarnim poimanjem roda koje u društvu dominira te koji propituje rodne uloge i cjelokupnu ideju dva binarna roda koji se međusobno dopunjuju

Interseksualne osobe – osobe rođene s anatomijom, reproduktivnim organima i/ili kromosomima koji nisu u skladu s tipičnom definicijom ženskog ili muškog spola

Aseksualne osobe – osobe koje nemaju instinktivni poriv za seksualnim aktivnostima s jednim ili više partnera bez obzira na spol, što nije isto kao život u celibatu ili odsustvo želje

Dodatno je potrebno napomenuti kako slovo Q u akronimu LGBTQ+ često uz *queer* označava i *questioning*, čime se obuhvaćaju i osobe koje propituju svoj rodni identitet i/li seksualnu orijentaciju.

Uz navedene pojmove, čije je značenje preuzeto iz *Vodiča za dugine police*, u radu se još koriste termini *Drag Queen/Drag King*, a koje prema pregledu terminologije Lezbijske organizacije Rijeka „LORI“ (2020) označava osobu koja se odijeva u odjeću koja se društveno pripisuje muškarcima (Drag King), odnosno ženama (Drag Queen), a sve u svrhu političkog performansa, zabave ili osobnog zadovoljstva predstavljajući vlastitu definiciju muškosti, odnosno ženskosti“.

3. Položaj LGBTQ+ osoba u Danskoj

Skandinavske zemlje, među koje se ubraja i Danska, često se ističu kao pozitivan primjer po pitanju brige o potrebama stanovništva, a ono što ih osobito izdvaja na karti svijeta jesu i iznimno progresivni stavovi prema LGBTQ+ osobama, osobito uzme li se u obzir položaj ove populacije u svijetu. Na godišnjim *Duginim mapama i indeksu Europe* koje od 2009. objavljuje neprofitna organizacija ILGA-Europe (a kojima se procjenjuju pravni položaj

LGBTI osoba u 49 europskih zemalja) Danska već godinama zauzima visoke pozicije, pri čemu je najveći skok upisala 2022., kad se našla na 2. mjestu, popevši se za sedam pozicija u odnosu na prethodnu godinu. Kao razlog ove promjene navodi se popunjavanja „rupa“ u zakonima koji se odnose na borbu protiv diskriminacije, uključujući Zakon o ravnopravnosti (koji pokriva područja zdravstva, obrazovanja, zaposlenja, pružanja usluga), kao i kazneni zakon u kom se za djela počinjena na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja, spolnih karakteristika i sl. uzimaju kao otežavajuće okolnosti u slučaju zločina počinjenih iz mržnje (ILGA- Europe, 2022).

3.1. Povijesni pregled

Pregledom vremenske crte bitnih godina za dansku LGBTQ+ populaciju koja se može pronaći u *Akcijskom planu za unaprjeđenje sigurnosti, napretka i jednakih mogućnosti LGBTI-osoba (Handlingsplan til fremme af tryk hed, trivsel og lige muligheder for LGBTI-personer)* za period od 2018. do 2021. godine (*Udenrigsministeriet*, 2018, str. 10-11), prvi značajan iskorak Danske na polju LGBTQ+ prava nakon dekriminalizacije homoseksualnosti 1933. dogodio se 1981., kad se homoseksualnost zvanično uklanja s liste mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja. Nedugo potom, 1986. godine, osobe istog spola u izvanbračnoj zajednici izjednačavaju se sa supružnicima po pitanju prava nasljeđivanja imovine. 1989. godine Danska postaje prva država svijeta koja će homoseksualnim parovima pružiti mogućnost registriranog partnerstva, a zakon koji će to omogućiti poslužio je kao uzor za iste zakone u drugim zemljama. Pravo na ravnopravno sklapanja braka (uključujući crkveno vjenčanje) homoseksualni parovi pak steći će 23 godine kasnije (2012. godine). Danska je također prva zemlja koja je pravno priznala dva roditelja istog spola (1999. godine), a lezbijkama se 2006. odobrava i pravo na umjetnu oplodnju u državnim bolnicama. Pravo na posvojenje pod istim uvjetima kao heteroseksualni parovi osobe homoseksualne orijentacije dobivaju 2010. U kontekstu šire LGBTQ+ zajednice bitno je spomenuti i 2014., kad Danska postaje prva zemlja u Europi i treća u svijetu koja omogućava pravnu promjenu spola samim činom izjašnjavanja osjećaja pripadnosti drugom spolu, a 2017. i transrodnost se prestaje tretirati kao mentalni poremećaj.

Zakon o zabrani diskriminacije na osnovu rase, boje kože, nacionalnog ili etničkog podrijetla, vjere ili seksualne orijentacije na snagu je stupio 1987., a 1996. se zabranjuje i direktna ili indirektna diskriminacija na tržištu rada na osnovu seksualne orijentacije, boje kože,

religije ili vjere, političkih svjetonazora, starosti, hendikepa ili nacionalne, društvene ili etničke pripadnosti. Ovi zakoni, kao što je prethodno spomenuto, znatno su unaprijeđeni 2022. godine (ILGA- Europe, 2022). Sam rad policije na suzbijanju zločina iz mržnje intenziviran je 2015., a to, između ostalog, uključuje praćenje i podnošenje godišnjeg izvješća s brojevima i tipovima prijavljenih zločina u Danskoj, među kojima se nalaze i „zločini iz mržnje vezani za seksualnu orijentaciju“ (*Udenrigsministeriet*, 2018, str. 26).

Uz poticanje ravnopravnosti LGBTQ+ osoba u zemlji, Danska se danas aktivno zalaže i za prava ove populacije u inozemstvu.

3.2. Zvanična podrška države

Koliko se ozbiljno pristupilo pitanju poboljšanja uvjeta LGBTQ+ osoba najbolje pokazuje pregled publikacija dostupnih na stranici Ministarstva za digitalizaciju i ravnopravnost¹ (*Digitaliserings- og ligestillingsministeriet*, bez dat.). Naime, svake godine Ministarstvo za ravnopravnost objavljuje novo izvješće s akcijskim planom. Pregled arhive publikacija ukazuje na to da Ministarstvo pitanju LGBTQ+ populacije veću pažnju počinje posvećivati od 2017. godine, a svaki godišnji akcijski plan ovog ministarstva objavljen u periodu od 2017. do 2023. godine sadrži i poglavlje *Sigurnost, napredak i jednake mogućnosti za LGBT+/LGBTI-osobe* (*Tryghed, trivsel og lige muligheder for LGBT+/LGBTI-personer*), koji daje pregled postojeće situacije, statističke činjenice te pregled aktualnih inicijativa.

Od objavljenih akcijskih planova osobito se izdvaja ranije spomenuti Vladin *Aksijski plan za unaprijeđenje sigurnosti, napretka i jednakih mogućnosti LGBTI-osoba* za period od 2018. do 2021. god., koji se, za razliku od godišnjih planova, bavi isključivo ravnopravnošću LGBTQ+ populacije. Navedeni akcijski plan podrazumijevao je suradnju niza ministarstava, pri čemu je svaki/a ministar/ministrica bio/la odgovoran/na za svoj sektor, dok je ministrica za ravnopravnost uz imala ulogu koordinatorice (*Udenrigsministeriet*, 2018). Za provedbu Plana izdvojen je budžet od 25 milijuna kruna, čime se financirala većina inicijativa u periodu od 2018. do 2021. godine, a same inicijative ticale su se poboljšanja položaja cijele LGBTQ+ skupine, s posebnim naglaskom na ono što je smatrano najugroženijim skupinama, a to su

¹ Ovdje bi trebalo napomenuti kako je navedeno ministarstvo nastalo nakon formiranja vlade 15. prosinca 2022., zbog čega je u prethodnim publikacijama nosilo druge nazive, ovisno o ostalim ovlastima aktualnog/e ministra/ice za ravnopravnost. (I.B.)

transrodne osobe i LGBTQ+ osobe iz redova manjina (*Udenrigsministeriet*, 2018, str. 5). Težište inicijativa bilo je na savjetovanju, jačanju mreža i podrške LGBTQ+ osobama, osnaživanju LGBTQ+ osoba koje pripadaju manjinskim skupinama, promicanju otvorenosti i uključivosti na tržištu rada te borbu protiv predrasuda (osobito među mladima), u sustavu obrazovanja te sportu. Prepoznat je i značaj dodatne podrške i educiranja u sferi zdravstva i gerijatrijske njege, a jedna od inicijativa bilo je i osnivanje centra znanja za rodna pitanja koji će prikupljati znanja i iskustva vezana za transrodnost (*Udenrigsministeriet*, 2018).

Napori da se na pitanju ravnopravnosti i inkluzije LGBTQ+ populacije nastavi raditi urodili su još jednim akcijskim planom: *Mjesto za različitosti u zajednici: LGBT+ akcijski plan 2022.-2025. (Plads til forskellighed i fællesskabet: LGBT+ handlingsplan 2022-2025)*. U ovom planu fokus se prebacuje na LGBTQ+ obitelji (osobito obitelji s više od dva roditelja) i poboljšanje pravnih okvira kako bi se olakšala njihova situacija, kao i dobrobit LGBTQ+ djece i mladih, borbu protiv svih vrsta nasilja nad LGBTQ+ osobama (vršnjačkog, partnerskog, seksualnog te zločina iz mržnje), poboljšanje zdravstvenih uvjeta LGBTQ+ skupina te rad na poboljšanju statusa LGBTQ+ osoba na međunarodnom planu (*Transportministeriet*, 2022). Kako su istraživanja provedene na inicijativu Ministarstva za ravnopravnost ukazala na manjak znanja i profesionalnosti prilikom rada s pripadnicima LGBTQ+ manjina (Max Martin, Frøslev-Thomsen i Birkedal Poulsen, 2022; Max Martin i Kjær Thomsen, M., 2021), poseban akcent stavljen je na pojačanu mogućnost savjetovanja i edukaciju svih kadrova koji u svom radu imaju kontakta s LGBTQ+ zajednicom – nastavnog osoblja, medicinskih radnika, djelatnika iz područja socijalne skrbi, psihologa, policijskih službenika i sl.

Među najranjivim podskupinama, uz obitelji s više od dva roditelja i mlade, ponovno su se našle transrodne i interseksualne osobe te LGBTQ+ osobe manjinskog podrijetla, a posvećena je dodatna pozornost i rodnim i seksualnim manjinama u zatvorima i azilima, poboljšanju situacije u sportskim udrugama te općenito unaprjeđenje zdravstvenih uvjeta (*Transportministeriet*, 2022).

3.2.2. Istraživanja o LGBTQ+ populaciji u Danskoj

Zahvaljujući pojačanom fokusu na situaciju LGBTQ+ populacije u Danskoj, proveden je niz istraživanja i objavljen relativno veliki broj izvješća i drugih dokumenata s pouzdanim

podacima koji se tiču ove skupine, a koja se također nalaze na stranici Ministarstva za ravnopravnost i digitalizaciju (*Digitaliserings- og ligestillingsministeriet*, bez dat.).

Istraživanja pokazuju, između ostalog, kako je usprkos činjenici da su LGBTQ+ osobe u društvenom i kulturnom kontekstu sve prihvaćenije u danskom društvu, njihovo mentalno i fizičko zdravlje ugroženije u odnosu na ostatak populacije, izloženiji su stresu, ovisniji o alkoholu i cigaretama te su skloniji pokušajima samoubojstva (*Udenrigsministeriet*, 2018). Ovo se slaže s opažanjima iz angloameričke literature u kojoj se navodi kako su pripadnici LGBTQ+ populacije skloniji depresiji, pokušajima samoubojstva (i samoubojstvima), zlouporabi alkohola i droga te doživljavanja negativnih emocija poput krivnje i srama (Mehra i Braquet, 2011).

U slučajevima partnerskog nasilja LGBTQ+ osobe ranjivije su od osoba u heteroseksualnim vezama, pri čemu se transrodne i interseksualne osobe ponovno ističu kao najugroženije (Max Martin, Frøslev-Thomsen i Birkedal Poulsen, 2022). Istraživanje životnih uvjeta interseksualnih osoba ukazuje na tendenciju lošijeg fizičkog i mentalnog zdravlja, lošije naobrazbe i slabijeg snalaženja na tržištu rada (kao posljedica lošijih početnih uvjeta), nedostatka sigurnog socijalnog kontakta i mogućnosti navigiranja javnim prostorom bez susreta s nekim oblikom diskriminacije (Max Martin i Kjær Thomsen, 2021).

LGBTQ+ osobe manjinskog podrijetla kao „dvostruka manjina“ također su podložniji diskriminaciji, što potvrđuje i činjenica kako je 55% ispitanika izjavilo kako su u godini koja je prethodila istraživanju bili izloženi diskriminaciji na vjerskoj/etničkoj osnovi ili zbog seksualne orijentacije/rodnog identiteta, dok je 45% iskusilo diskriminaciju na obje osnove (*Als Research*, 2022).

Ipak, ohrabruje činjenica kako se u Danskoj o ovoj skupini vodi briga na sustavan način te iako LGBTQ+ osobe nisu još uvijek dosegle potpunu ravnopravnost, podrška i zaštita koje im se pružaju nisu samo nominalne.

4. Narodne knjižnice kao demokratske ustanove, knjižničari kao aktivisti

Narodne knjižnice mjesta su u kojima su svi dobrodošli. Otvorenost pristupa svima i slobodan pristup informacijama iz svih sfera ljudskog znanja uzidani su u same temelje ovih ustanova i to je nešto čime se knjižničarska zajednica ponosi. IFLA-in i UNESCO-ov manifest

ističe: „Usluge narodne knjižnice temelje se na jednakosti pristupa za sve korisnike, bez obzira na njihovu dob, etničku ili nacionalnu pripadnost, spol, vjeru, jezik, društveni položaj ili bilo koje drugo obilježje“ (2022, str. 2).

Baveći se ranjivim skupinama i općenito skupinama koje se redovito suočavaju s diskriminacijom i društvenom stigmom u kontekstu knjižnica Velike Britanije Muddiman i suradnici (2020) u ovom se kontekstu dotiču jednog vrlo ozbiljnog problema u knjižničarskoj zajednici, što je, svakako relevantno i za pitanje kojim se ovaj diplomski rad bavi. Naime, autori skreću pozornost na činjenicu kako su narodne knjižnice otvorene za sve, ali na vrlo površnoj razini. Prema njihovom mišljenju, narodne knjižnice uglavnom pružaju pasivan pristup materijalima i resursima, a njihove službe i usluge uglavnom su usmjerene na postojeće korisnike, zanemarujući isključene i ranjive zajednice i grupe, zbog čega autori vjeruju kako se narodne knjižnice moraju ozbiljnije pozabaviti pitanjem socijalne isključenosti i društvene pravednosti (Muddiman i sur., 2000).

Stevens (2020) vjeruje kako je dužnost knjižničara braniti intelektualnu slobodu i društvenu odgovornost, zbog čega ne samo da imaju obvezu pružati usluge i osigurati pristup informacijama nepriviligiranim skupinama, već o njima educirati i ostatak javnosti, s čim se, između ostalih, slažu i Barbarić i Pikić (2017), McEachrean (2016); Radis i sur. (2021).

Šućur (2018, str. 29) smatra kako je potrebno proširiti društvene prilike i mogućnosti isključenih te pružiti jednake mogućnosti svima, jer isključenost „narušava i ugrožava načela socijalne pravednosti, demokratičnosti i solidarnosti“ te „dovodi do socijalne izolacije, zbog čega su izolirani pojedinci odsječeni od socijalnih mreža koje su ključne za sudjelovanje u ekonomskom, političkom, kulturnom ili socijalnom životu“.

Audunson i suradnici (2019) ističe socijalni kapital knjižnica te potencijal koji one imaju u njegovanju socijalne uključenosti i demokratske participacije. Knjižničari i informacijski stručnjaci u knjižnicama imaju zadatak poticanja debate, održavanja intelektualne slobode i očuvanja slobode izražavanja, što je od krucijalnog značaja za javnu sferu, a svojim djelovanjem, naročito u kontekstu narodnih knjižnica, često pomažu i u rješavanju društvenih problema u svojim zajednicama.

O moći knjižničara da utječu na promjene u društvu piše i Schrader (2009, str. 107), prema kom knjižničari „imaju moć djelovati kao katalizatori društvenih promjena“ kroz razvoj

inkluzivnih knjižničnih politika, zbirki i usluga koje će promovirati ljudska prava i društvenu uključenost te odražavati temeljne vrijednosti struke poput intelektualne slobode, inkluzivnosti, raznolikosti i jednakosti, stvarajući povoljniju društvenu klimu u svakodnevnom životu.

Bekić i Dolanjski (2018, str. 141) također ističu socijalnu misiju knjižničarstva i informacijskih znanosti, „čija je dužnost predstavljati i braniti javno dobro, ljudska prava, slobodu, demokraciju i kulturu te imati u fokusu nužnost kritičnosti“.

Proučavajući literaturu, teško je ne opaziti sukob između potrebe da se ostane neutralan i na usluzi svima i želje da se olakšanim pristupom najranjivijim skupinama korisnika te skupine doista uključe te učine vidljivima cijeloj zajednici. Tu knjižničari nastupaju kao zagovornici društvene pravednosti, nastojeći stvoriti jednake mogućnosti za marginalizirane skupine. Kod aktivizma naglasak je na stvaranju pozitivnih promjena u društvu, pri čemu treba uzeti u obzir i propitivanje vlastitog privilegiranog položaja (Kan-Rasmussen, 2023; Lankes, 2020; Nissen i Kann-Rasmussen, 2022). Lankes (2013, 2020) smatra i kako moramo prihvatiti činjenicu kako knjižničari nisu neutralni, te kako biti knjižničar ne podrazumijeva biti pasivan, već biti agent pozitivnih promjena unutar zajednice. Sličnog je mišljenja i Branum (2014), koja vjeruje kako pokušajima održavanja slike objektivnosti neutralnosti knjižničari dolaze u opasnost od nesvjesnog usvajanja vrijednosti dominantne paradigme, što može spriječiti proces propitivanja. Chapman i Birdi također izazivaju ideju neutralnosti mišljenjem kako navodno neutralne pozicije u praksi podržavaju etablirane sustave (Chapman i Birdi, 2016, str. 7).

Nissen i Kann-Rasmussen (2022) u svom razmatranju knjižničarskog aktivizma Danskoj i Švedskoj osvrću se na uključenost knjižničara u određenim društvenim pokretima, osobito na području ekologije te promicanja prava LGBTQ+ osoba i manjina. Danski knjižničari koji su aktivni na LGBTQ+ polju rade na podizanju svijesti među kolegama, a izgradnja edukacijskih mreža teče putem zvaničnih kanala i na taj način se normalizira. Radi se na povećanju vidljivosti LGBTQ+ pitanja u knjižnicama, čime se ujedno problematizira heteronormativnost i signalizira otvorenost za sve rodne identitete i seksualne orijentacije. Ipak, ovi knjižničari često se susreću s problemom pasivnog otpora, ne nužno zbog pitanja je li takav angažman primjeren, već i koliko se vremena i resursa treba posvetiti tom pitanju (Kann-Rasmussen, 2023).

S druge strane, Blomgren i Sundeen (2020) kao zagovornici neutralnosti smatraju kako doprinos knjižnica razvoju demokracije leži u širenju znanja i omogućivanju slobodnog

pristupa informacijama i idejama uvažavajući načela pluralizma i ne podliježući ideološkim i religijskim pritiscima. Načelo neutralnosti za njih znači da se svi korisnici tretiraju jednako i s poštovanjem, a moć koju na teoretskoj razini knjižničari posjeduju za promoviranje moralnih i ideoloških uvjerenja koji se smatraju poželjnima te za sprječavanje ulaska nepoželjnih u javnu sferu može se tumačiti kao demokratska dilema. Iverson (1998, str. 15) pak ističe paradoks objektivnosti i neutralnosti u knjižnicama zbog inherentne pristranosti samih knjižničara i utjecaja koji njihovi osobni stavovi i procjena kvalitete imaju na razvoj zbirki.

Bollerup (2021, str. 8) iznosi zaključak koji je itekako relevantan za temu socijalne uključenosti, aktivizma i društvene pravde, a to je da iako mišljenja o pitanju neutralnosti variraju, i zagovornici i protivnici zapravo žele istu stvar – otvorenost za sve pripadnike društva.

5. Važnost inkluzije LGBTQ+ zajednice i povećanja vidljivosti ove skupine

IFLA-in i UNESCO-ov manifest za narodne knjižnice (2022, str. 4) ističe kako „knjižnične usluge moraju biti prilagođene različitim potrebama zajednica u ruralnim i urbanim područjima, kao i potrebama marginaliziranih skupina, korisnika s posebnim potrebama, višejezičnih korisnika i autohtonih naroda unutar zajednice“.

LGBTQ+ osobe bez sumnje spadaju u marginalizirane skupine i njihove su potrebe specifične, ali ono što ih čini skupinom od posebnog interesa za knjižnice jeste animozitet s kojim su suočene u zajednici, a čije uzroke odlično sažimaju Bekić i Dolanjski (2018, str. 142 – 143):

Dominantne hegemonijske prakse zrcale se i u kontekstu knjižničarstva. Ono prepoznaje i adresira osjetljive društvene skupine, pa tako postoje smjernice za knjižnične službe i usluge za gluhe, bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama, multikulturalne zajednice itd., no navedene društvene skupine ne predstavljaju opasnost u smislu kontrakturnog otpora ili podrivanje dominantne hegemonijske strukture. Dapače, briga povlaštenih o njima samo dodatno potvrđuje odnose moći unutar društva jer ostaje u okviru norme, zadanog poretka. S druge strane, LGBTIQ-kultura predstavlja trajno mjesto otpora i subverzije koja je politička i društvena, koja ugrožava i propituje strukture odnosa u društvu i društvenog poretka te ubacuje momente njegove destabilizacije.

Potrebu za dodatnim usmjerenjem na LGBTQ+ korisnike prepoznala je i Međunarodna federacija knjižničarskih društava i ustanova (*International Federation of Library Associations and Institutions* [IFLA]), koja je 2013. formirala posebnu radnu skupinu naziva *LGBTQ Users Special Interest Group* (u daljem tekstu *LGBTQ SIG*), koja za cilj ima razviti svijest o specifičnostima ove, u knjižnicama često nevidljive skupine te se pozabaviti njihovim informacijskim potrebama kroz razvoj knjižničnih usluga, programa i zbirki (*About the LGBTQ Users Special Interest Group*, bez dat.). U IFLI smatraju kako je preuzimanje pozitivne uloge u političkom kontekstu nužnost u današnjem društvu te ističu ulogu koju knjižnice imaju u razvoju osobnog identiteta i sposobnosti. Teme koje *LGBTQ SIG* navodi kao bitne u kontekstu knjižnice jesu profesionalni stavovi, dohvat, privatnost, programi, nabava materijala koji će koristiti LGBTQ+ zajednici i drugima koje ova tema zanima, podizanje svijesti i razvoj dijaloga o ovim pitanjima u knjižničarskoj zajednici.

Američka udruga knjižničara (*American Library Association* [ALA]) sa svojim *Gay Lesbian Bisexual Transgender (GLBT) Roundtable* također radi na razvoju pozitivnih praksi u oblasti LGBTQ+ knjižničarstva kako u SAD-u, tako i u svijetu, ali je i njihov utjecaj ograničen time što postojanje knjižničnih zbirki i usluga za LGBTQ+ korisnike ostaje proizvoljno (Wexelbaum, 2017).

Grupa kojoj je pomoć knjižnica iznimno potrebna jesu mladi u procesu propitivanja svojih rodnih i seksualnih identiteta. Schrader (2009, str. 107) naglašava nedostatak podrške s kojim se oni suočavaju u obitelji, školama i vjerskim centrima te ograničenost njihovih resursa. Podrška, sigurnost, zaštita privatnosti i omogućivanje pristupa informacijama i materijalima koje im knjižnice mogu pružiti u tom osjetljivom životnom periodu stoga je neprocjenjiva, i vrijedna rizika zamjeranja konzervativnim skupinama korisnika ili roditeljima koji strahuju od izloženosti djece LGBTQ+ građi, o čemu pišu Mehra i Braquet (2006). Ulogu knjižnica u formativnim godinama ističu i Adler (2015), Chapman (2013), Chapman i Birdi (2016), Curry (2005), Downey, Antell i Strothmann (2013), Kann-Rasmussen (2023) i dr.

Među LGBTQ+ mladima česta je i pojava beskućništva, najčešće zbog sukoba unutar obitelji nastalih zbog neprihvatanja njihovih rodnih i seksualnih identiteta, a knjižnice za njih mogu predstavljati utočište i pružiti im nužnu pomoć i podršku (Ewing, 2019; Winkelstein, 2019). Winkelstein (2019) iznosi kako se 1,6 milijuna mladih između 12 i 24 godine suočava s problemom beskućništva, od čega se 40% pripada LGBTQ+ skupini. To stigmi LGBTQ+

identiteta dodaje i stigmatu beskućništva, što ih čini dvostruko ranjivom skupinom i umanjuje njihove šanse za postizanje dostojanstvenog života. Studija slučaja koju Winkelstein predstavlja provedena je u urbanoj sredini koja se smatra naklonjenoj LGBTQ+ zajednici, a gdje se od nešto više od 5000 mladih beskućnika njih oko 2000 izjašnjava kao pripadnici LGBTQ+ skupine. Intervjui su vođeni s knjižničarima, mladima koji pripadaju ciljnoj skupini, i predstavnicima lokalnog centra za mlade koji im pružaju pomoć. Winkelstein (2019) zaključuje kako knjižnice mogu imati veliki utjecaj na osnaživanje mladih LGBTQ+ osoba koje su se našle na ulici, ali ističe potrebu za tim da ih knjižničari prestanu doživljavati kao prijatnu ustanovu i drugim korisnicima, povežu se s njima i kroz suradnje s lokalnim socijalnim institucijama pokušaju razviti programe koji će im pomoći poboljšati životnu situaciju.

Osobe biseksualne orijentacije, trans osobe te osobe s višestrukim marginaliziranim identitetima doživljavaju diskriminaciju na još višoj razini (*Transportministeriet*, 2022; Ewing, 2019; *Udenrigsministeriet*, 2018; Chapman i Birdi, 2016), te bi knjižnice na njih trebale obratiti naročitu pozornost i potruditi se nabaviti građu u kojima su te skupine zastupljene.

Wexelbaum (2017) stavlja u perspektivu i informacijsku nejednakost LGBTQ+ osoba i u literaturi često zanemarenu činjenicu da nemaju svi podjednak pristup tradicionalnim oblicima LGBTQ+ građe, navodeći kao uzroke cenzuru, legalizirani progon LGBTQ+ populacije, siromaštvo, izostanak nakladničke djelatnosti na određenom jeziku te kulturološke razlike.

Kad je riječ o uslugama i razvoju zbirke za LGBTQ+ korisnike, različiti autori opazaju i kako knjige s relevantnim sadržajima za ove skupine zbog straha i ustručavanja korisnika ne nađu uvijek put do posudbenog pulta, što ne znači nužno da se one ne čitaju. Dostupnost građe u kojoj se mogu pronaći savjeti, osobna iskustva autora i općenito podrška LGBTQ+ osobama neprocjenjiva je za korisnike ove skupine, bez obzira na statistike posudbe (Downey, Antell i Strothmann, 2013). Curry (2005) opisuje kako autobiografije autora koji se izjašnjavaju kao gejevi ili lezbijke često uključuju dijelove koje se bave njihovom potragom za informacijama i sličnim iskustvima u procesu samootkrivanja, a kako školske knjižnice često ne sadrže relevantne naslove i predstavljaju potencijalno prijeteću okolinu, narodne knjižnice se često ukazuju kao naredna postaja u traganju.

Imajući u vidu aktivne pokušaje da se knjižnice etabliraju kao sigurni prostori za LGBTQ+ zajednicu, potrebno je prilagoditi zbirke, programe i druge usluge kako bi se ovim

korisnicima pružila adekvatna potpora. LGBTQ+ korisnici mogu se potencijalno nalaziti u svakoj zajednici, koliko god ona mala bila, zbog čega je potrebno da i knjižnice u malim mjestima ulože napore ne samo u zadovoljavanje potreba ove grupe, već i osvješćivanje ostatka zajednice i promicanje inkluzivnosti i tolerancije. Autori kao što su Adler (2015), Curry (2005), Mehra i Braquet (2011), Mehra i Gray (2014) i Schrader (2009) primjećuju zanemarivanje ove zadaće i podcjenjivanje uloge koju knjižnice u ruralnim i manjim urbanim centrima mogu imati za LGBTQ+ zajednicu.

Bekić i Dolanjski (2018, str. 139) ističu važnost tematiziranje fondova narodnih knjižnica, uključivanja LGBTQ+ osoba u njihove programe i usluge, kao i postavljanje LGBTQ+ korisnika u fokus struke. A. Ørum Hansen, jedna od suosnivačica danske knjižničarske udruge Nacionalna dugina mreža za knjižnične zaposlenike u uvodu *Vodiča za dugine police za knjižnice* piše o tome kako zauzimanjem stava knjižnice pokreću rasprave – kako interne, tako i među korisnicima, a iskazivanje tog stava može se odigrati na različite načine: svjesnom kupnjom naslova s transrodnim osobama, priređivanjem izložbi o različitim oblicima obitelji ili pak isticanjem zastavica za vrijeme *Pridea* (*Guide til regnbuehylder for biblioteker*, 2022, str. 3). Kann-Rasmussen, uz suradnju s LGBTQ+ udrugama ističe i korištenje adekvatne terminologije, poznavanje *queer* teorije i uporabu simbola značajnih za LGBTQ+ zajednicu kao jedan od načina na koje se knjižnice mogu povezati s ovom populacijom, a Wexelbaum (2017) također predlaže knjižnicama povezivanje s LGBTQ+ udrugama radi lakše diseminacije informacija ovoj skupini.

Adekvatno educirano i ljubazno knjižnično koje se trudi da se korisnici osjećaju dobrodošlima također je bitan čimbenik koji treba imati u vidu prilikom razvoja usluga i programa za LGBTQ+ populaciju (Curry, 2005; Vaillancourt, 2012).

5.1. Izazovi za narodne knjižnice u kontekstu razvoja zbirke i usluga te privlačenju i inkluziji LGBTQ+ korisnika

5.1.1. Internet

Premda su mnoge knjižnice prepoznale potrebu da se više pozabave ovom skupinom korisnika, puno je i prepreka na tom putu.

Jedan od izazova s kojim se knjižnice suočavaju jeste porast korištenja interneta. Pokazalo se, naime, kako LGBTQ+ korisnici informacije prvenstveno traže online (Golub, Bergenmar i Humelsjö, 2022; Pikić i Barbarić, 2020; Schrader, 2009; Wexelbaum 2017), dok se knjižnice najčešće javljaju kao drugi ili treći izvor. Wexelbaum (2017) ističe internet kao primarni resurs za traženje informacija, zamjećujući kako je LGBTQ+ populacija rano prigrllila prednosti koje on nudi. Prednost interneta kao izvora i načina širenja informacija jeste anonimnost koju pruža te pristup zajednicama istomišljenika, osobito u oblastima gdje su prisutni cenzura i legalizirani progon LGBTQ+ populacije. Ipak, uspon korištenja interneta ne mora nužno značiti potiskivanje uloge knjižnica u životima LGBTQ+ pojedinaca. Knjižnice ostaju sigurna mjesta na kojima se mogu pronaći objektivne, relevantne i pouzdane informacije, a adekvatno obučeni knjižničari vrijedan su resurs koji mogu olakšati proces pronalaženja. Međutim, držanje koraka s internetom kao izvorom informacija ipak zahtijeva izvjesne prilagodbe, prvenstveno u pogledu nabave dovoljne količine relevantne građe u različitim formatima, te veću implementaciju interneta i društvenih mreža kao alata koji će narodnim knjižnicama osigurati bolji pristup korisnicima i relevantnim organizacijama te im pomoći u identifikaciji potreba LGBTQ+ korisnika i promidžbi resursa i usluga kojima raspolažu, što predlaže i Wexelbaum (2017).

Ne treba zanemariti ni činjenicu kako su za pojedine korisnike narodne knjižnice možda i jedina mjesta na kojima (sigurno) mogu pristupiti internetu (Curry, 2005), što, uz njihovu ulogu „dnevnog boravka zajednice“ otvara dodatne mogućnosti za privlačenje LGBTQ+ korisnika i izgradnje imidža sigurnog i inkluzivnog mjesta u kojem svi imaju pravo biti dosljedni sebi.

5.1.2. Cenzura

Veliki izazov u implementaciji usluga namijenjenih LGBTQ+ korisnicima i njihovoj inkluziji predstavlja i postojanje cenzure.

IFLA-in i UNESCO-ov manifest za narodne knjižnice (2022, str. 2) jasno kaže kako „zbirke i usluge ne smiju biti izložene nikakvim oblicima ideološke, političke ili vjerske cenzure, niti komercijalnom pritisku“, a slične stavove nalazimo i ALA-inoj *Knjižničnoj ispravi o pravima* (*Library Bill of Rights*), gdje se oštro osuđuje bilo kakav pokušaj cenzure ili

diskriminacije te se od knjižnica očekuje suprotstavljanje cenzuri, a pružanje informacija i naobrazba korisnika ističu se kao profesionalne dužnosti (ALA, 2006).

Stevens (2020) razlikuje tri vrste cenzure – eksternu, institucijsku i internu. Eksterna cenzura nastaje na razini zajednice, dok je institucijska cenzura usko povezana s klasifikacijskim sustavima i sustavima predmetnih odrednica koji ne dopuštaju adekvatnu reprezentaciju LGBTQ+ građe. Interna ili autocenzura podrazumijeva skrivanje ili nenabavljanje LGBTQ+ građe od strane knjižničnog osoblja, najčešće zbog straha od reakcije sredine u kojoj djeluju.

Eksternu cenzuru najlakše je prepoznati, jer dolazi iz vanjskih izvora, a najčešće od strane vlasti, financijera ili lokalne zajednice. Osobito je prisutna u zemljama trećeg svijeta, gdje pritisak patrijarhalnog sustava vrijednosti i religije često ograničavaju ljudska prava i slobodu izražavanja, a sama pripadnost LGBTQ+ miljeu izložena je općoj osudi, pa čak i kriminalizaciji. Istospolni odnosi zakonom su zabranjeni u 72 zemlje svijeta, a kazne variraju u rasponu od zatvorskih do smrtnih (*ILGA World*, 2023).

Sustavna marginalizacija LGBTQ+ osoba u ovim državama ograničava i djelovanje knjižnica, jer u državama gdje je pripadnost LGBTQ+ skupini zakonski kažnjiva nabava i distribucija tradicionalne građe vezane uz ove teme također je problematična i potencijalno opasna, što je problem na koji se osvrće Wexelbaum (2017), ističući kako će korisnici u strahu od reakcije knjižničara na njihov upit i potencijalnih negativnih posljedica vjerojatno ipak dati prednost digitalnim sadržajima poput blogova, podcasta, Facebook grupa, Twittera ili Wikipedije.

Slučajevi eksterne cenzure, međutim, nisu ograničene na zemlje u kojima se LGBTQ+ manjine pokušavaju suzbiti, već se mogu naći i u zemljama prvog svijeta, čak i onim koje uživaju reputaciju visoko razvijene demokracije. U SAD-u se, tako, često nailazi na slučajeve u kojima se pokušava ograničiti pristup građi čiji se sadržaj doživljava kao nepoćudan. ALA-ine godišnje statistike tako navode pokušaje cenzure rekordnih 2.571 naslova u 2022. godini, od čega se većina našla na udaru zbog LGBTQ+ tema ili autora ili pak autora koji pripadaju nebjelačkim populacijama i tema u kojima su te populacije zastupljene (*American Library Association* [ALA], 2023). Stevens (2020) također spominje visoku zastupljenost knjiga LGBTQ+ tematike u ALA-inim godišnjim izvješćima s top 10 zabranjenih knjiga, a o cenzuri

u SAD-u te vršenju pritiska na djelovanje knjižnica usmjereno na inkluziju LGBTQ+ zajednice pišu i Mehra i Gray (2014), koji se osvrću na situaciju u američkoj saveznoj državi Tennessee, koja je kao dio takozvanog „Biblijskog pojasa“ naročito represivna po pitanju tretmana LGBTQ+ populacije i gdje su knjižnice izložene prijetnjama sankcijama od strane vlasti zbog pružanja podrške marginaliziranim skupinama korisnika. O pokušajima cenzure u SAD-u pišu i Audunson i sur. (2019), naglašavajući kako pravne regulacije poput *The Patriot Act* i *Children's Internet Protection Act* ukazuju na potrebu dodatnog bavljenja pitanjima knjižnica, slobode izražavanja i privatnosti korisnika. U Skandinaviji su slučajevi pokušaja eksterne cenzure zabilježeni u Švedskoj u regijama gdje je na vlasti desničarska stranka *Sverigedemokraterna* (Kann-Rasmussen, 2023; Eriksson, 2021).

Institucijska se cenzura prema Stevensu (2020) ogleda u predmetnim odrednicama, kontroliranim rječnicima te klasifikacijskim sustavima poput Deweyjevog decimalnog sustava (*Dewey Decimal Classification* [DDC]), kao i u ograničenjima kurikuluma i filtriranju interneta u školskim i narodnim knjižnicama. Predmetne odrednice odražavaju duh i kulturu vremena u kom su nastale, što predstavlja problem kod LGBTQ+ terminologije, koja se stalno razvija i proširuje. Premda se promjene uvode, napredak je spor, što ima direktan utjecaj na mogućnost korisnika da dođu do naslova koji su relevantni za njihovu situaciju.

Adler (2015) potiče uključivanje knjižnica u interdisciplinarnu dijaloge o povijesti seksualnosti, podcrtavajući ulogu klasifikacijskih sustava i samih knjižnica u stvaranju i reguliranju diskursa o seksualnosti, te ih poziva na lobiranje za promjenu nazivlja koje se koristi za građu namijenjenoj gej i lezbijskoj populaciji i usavršavanje predmetnog sustava Kongresne knjižnice (*Library of Congress Subject Headings* [LCSH]) u cilju izbjegavanja negativnog etiketiranja seksualnih i rodni manjina.

Od tri navedene vrste cenzure autocenzura je potencijalno najproblematičnija, jer se javlja kao rezultat svjesnog ili nesvjesnog prenošenja stavova i bojazni samih knjižničara, a zamka autocenzure leži u njenoj nevidljivosti. Može se javiti kao pasivnost u pristupu ovoj problematici, propusti u zamjeni oštećene ili nestale knjige, korištenje izgovora o teškom pronalaženju knjiga LGBTQ+ tematike ili slaboj posudbi, brizi o tome što će drugi misliti, pretpostavki nepostojanja korisnika s tom vrstom informacijskih potreba, knjižnična politika da se građa ne nabavlja za specijalne vrste korisnika, nedostatak sredstava u budžetu, mišljenja

kako postojeća građa već pokriva dato područje (ne vodeći pri tome računa o tome kako je ta građa potencijalno zastarjela, uvrjedljiva ili nedostatna) ili pak osobni stavovi kako će knjižnična građa namijenjena LGBTQ+ populaciji samo dodatno potaknuti takav stil života (Downey, Antell i Strothmann, 2013; McEachreon, 2016; Schrader, 2009; Stevens, 2020). Autocenzura može ležati i u odbijanju informiranja korisnika o knjižničnoj građi koja će pomoći LGBTQ+ korisnicima na njihovom putu samootkrivanja i samoprihvatanja, što se kosi sa samom srži knjižničarske etike.

Kao spona između građe i korisnika, knjižničari imaju veliku odgovornost i ne smiju dopustiti da njihovi osobni stavovi i predrasude ili pak strah i negodovanje okoline odnesu prevagu nad zastupanjem intelektualne slobode, društvene pravednosti i poštivanja ljudskih prava.

6. Primjeri dobre prakse na polju razvoja knjižničnih usluga usmjerenih na LGBTQ+ korisnike i njihovu inkluziju u Danskoj

Premda dio danskih knjižničara ističe potrebu za većim zalaganjem po ovom pitanju te se osvrće na negativne stavove koje nalaze čak i među kolegama (*Guide til regnbuehylder for biblioteker*, 2022), narodne knjižnice u ovoj zemlji ipak predstavljaju pozitivan primjer brige za LGBTQ+ korisnike.

6.1. Nacionalna dugina mreža za knjižnične zaposlenike i *Vodič za dugine police za knjižnice*

Činjenica da su knjižničari 2021. godine osnovali vlastitu nacionalnu duginu mrežu kako bi povećali vidljivost LGBTQ+ skupine u knjižnicama, govori o želji za promjenama i stvarnim poboljšanjem situacije na tom polju. Kao svoje ciljeve, Mreža, između ostalog, navodi: susrete u sigurnom okruženju s ciljem rasprave i međusobnog poticanja na uvrštavanje LGBTQ+ agende na dnevni red knjižnica; dijeljenje resursa, mreža i znanja; davanje glasa LGBTQ+ osobama u kontekstu organizacije aktivnosti, nabave građe, medijacije; unaprjeđivanje kompetencija i metoda rada knjižničara na polju inkluzivnosti; zajedničko utjecanje na knjižnice kako bi svi imali jednake mogućnosti, bez obzira na seksualnost, rodni identitet ili rodni izričaj (*Centralbibliotekerne*, 2021).

Kako bi knjižnice lakše povećale razinu inkluzivnosti za LGBTQ+ osobe, Mreža je 2022. izradila i *Vodič za dugine police za knjižnice*, pri čemu „duginu policu“ definira kao „policu s knjižnom ili drugom građom, koje tematski ili putem likova uključuju LGBTQ+ osobe“, a pri čemu ne mora nužno biti riječ o polici, već se može raditi i o cijelom odjelu, tornju koji kruži među knjižnicama, trajnoj postavci ili nečem sasvim drugom. U Vodiču se navodi kako u danskom društvu i dalje postoje predrasude, diskriminacija i zločini iz mržnje te kako javni prostori i institucije nisu sigurni za sve LGBTQ+ osobe, pa stoga knjižničari moraju aktivno pokazati pripadnicima i manjina i većine kako su knjižnice mjesta za sve, što signaliziraju i dugine police, koje LGBTQ+ osobama daju konkretno i vidljivo mjesto, poboljšavaju dostupnost materijala u kojima se mogu pronaći, istovremeno ostatku korisnika naglašavajući postojanje LGBTQ+ osoba te kako za knjižnice ne postoje podobne i nepodobne osobe (*Guide til regnbuehylder for biblioteker*, 2022).

Vodič (*Guide til Regnbuehylder for Biblioteker*, 2022) daje uvod u kojem predstavlja povijest i rad Mreže, nakon čega slijede tri studije slučaja (kroz intervju s knjižničarima različitih rodnih i seksualnih identiteta), rječnik LGBTQ+ pojmova te dio koji nosi naziv „Prečuli smo kod kolega“ u kom se mogu pročitati kako pozitivni, tako i negativni komentari same knjižničarske zajednice. Među komentarima osobito se ističe jedan koji se javio kao reakcija na uvođenje postavke duginih naslova, a čiji bi prijevod bio: „Ako to napravimo, možemo slobodno i spaliti cijelu knjižnicu!“ (*Guide til regnbuehylder for biblioteker*, 2022, str. 12). U Vodiču se nalaze i infografika sa savjetima te lista s preporukama što činiti i ne činiti prilikom uvođenja polica, savjeti stručnjaka, liste preporuka za čitanje s različitim kategorijama, QR-kodovi koji vode do lista s preporukama za nabavu narodne knjižnice Gentoft Centralbibliotek te poveznice i QR-kodove s dodatnim resursima (statistike, podatci o duginim policama u SAD-u i Švedskoj, strategijama te savjetima za promicanje inkluzije LGBTQ+ zajednice u knjižnicama). Uz sve navedeno, Vodič daje savjete i za komunikaciju (internu, s korisnicima i medijima) te ističe važnost ujedinenog nastupa prema javnosti, bez obzira na osobne stavove zaposlenika.

6.2. Menneskebiblioteket

Primjer nacionalne Dugine mreže za knjižnične zaposlenike i njihovog vodiča svakako je dobar primjer i inspiracija za sve knjižničare koje u svojim knjižnicama žele skrenuti

pozornost na ovu temu, a u Danskoj pronalazimo još neke inicijative koje bi, iako ne spadaju nužno u domenu narodnih knjižnica, mogle biti relevantne u kontekstu predmeta ovog rada.

Jedan od takvih primjera je međunarodna neprofitna organizacija *Menneskebiblioteket/Human library* (ljudska knjižnica), osnovana 2020. u Kopenhagenu, gdje joj se nalazi i sjedište. Organizacija djeluje pod sloganom *Unjudge someone*, a s ciljem poticanja inkluzivnosti i tolerancije. Trenutno je aktivna u 85 zemalja na šest kontinenata. Koncept je takav da osobe prisutne na njihovim događanjima mogu „posuditi“ tzv. „ljudsku knjigu“ na 30 minuta i saslušati nečiju životnu priču kako bi bolje razumjeli tu osobu. „Knjige“ pripadaju ranjivim, stereotipiziranim i stigmatiziranim skupinama, što znači da se među njima često nalaze i pripadnici LGBTQ+ skupina te članovi njihovih obitelji. „Knjige“ i „knjižničari“ ove organizacije redovito posjećuju knjižnice, škole, festivale, zainteresirane tvrtke i organizacije, a njihova platforma u Danskoj sudjeluje i u edukaciji novih socijalnih radnika na Institutu za socijalni rad u Kopenhagenu (*Human Library*, 2022).

6.3. Putujuća LGBTQ+ knjižnica

Kad je riječ o narodnim knjižnicama, tu također možemo naći niz zanimljivih primjera i inicijativa, od kojih ćemo se zbog opsega ovog rada osvrnuti samo na njih nekoliko. Inicijative su izdvojene kao primjeri ili zbog svoje originalnosti ili zbog reakcija koje su izazvale.

Prva od ovih inicijativa jeste projekt „putujuće LGBTQ+ knjižnice“ (*Det rejsende LGBTQ+ bibliotek*) knjižnica općine Frederikshavn (*Frederikshavn Kommunes Biblioteker*), čime se stanovnicima ove općine htio omogućiti pristup reprezentativnoj i relevantnoj LGBTQ+ građi – bilo da se radi o pripadnicima ove skupine ili osobama koje se interesiraju za ovu temu. Cilj projekta je bio demonstrirati otvorenost knjižnica za sve, pomoći LGBTQ+ osobama da se osjećaju prihvaćeno, ali i pridonijeti širenju znanja i rušenju tabua i predrasuda. Za realizaciju ovog projekta Ministarstvo kulture osiguralo je predujam od skoro 100.000 kr., što još jednom govori u prilog o tome koliku formalnu i financijsku podršku LGBTQ+ agenda ima u Danskoj (Morratz Christensen, 2022).

6.4. Drag Queen Story Hour programi

U prethodnim poglavljima bilo je riječi o transrodnim osobama kao posebno ugroženoj LGBTQ+ skupini te ćemo se ovdje osvrnuti na primjere *Drag Queen Story Hour*² programa u Danskoj. Radis i sur. (2021) ističu potencijal ovog tipa aktivnosti u pružanju socijalne i emocionalne podrške obiteljima koje pripadaju LGBTQ+ skupinama te osvještavanju cis heteronormativnih pojedinaca o postojanju različitih obiteljskih struktura i rodnih izričaja. 86 % odraslih ispitanika nazočnih takvim programima izrazila je zadovoljstvo, a 72 % isto je navela isto i za djecu. Barriage i sur. (2020) nakon provedenog istraživanja na uzorku od 458 knjižničara zaposlenika diljem SAD-a također ističu pozitivne učinke ove vrste programa na razvoj tolerancije i empatije, uvažavanja različitosti, naprednijeg razumijevanje seksualnosti i roda te socijalnog i emocionalnog učenja, uz napomenu kako stavovi variraju kod knjižničara u čijim se knjižnicama ovakvi programi odvijaju i onih koji s tim nemaju osobnog iskustva.

Projekt *Drag Queen Story Hour – dansko poglavlje (Drag Queen Story Hour – det danske kapitel)* nastao je kao inicijativa narodnih knjižnica općine Hvidovre (*Hvidovrebibliotekerne*), a knjige odabrane od strane bibliotekara čitali su *drag queen* Di Di Cancerella te *drag king* Dallas King. Autorica članka ističe dugu tradiciju narodnih knjižnica kao mjesta na kojima se organiziraju programi kojima se predstavlja različitosti u društvu te izražava zadovoljstvo narodnih knjižnica općine Hvidovre što tu tradiciju nastavljaju „u takoreći novom ruhu“ (Brøndum, 2020).

Iako ova inicijativa nije prošla nezapaženo, izazvavši lavinu kako pozitivnih, tako i negativnih komentara u medijima i društvenim mrežama, još više reakcija bilo na *drag show* za djecu dobi od 6 do 12 godina u organizaciji narodne knjižnice *Frederiksberg Hovedbibliotek*, koji je organiziran 2023. godine u sklopu programa za Noć kulture. Najava ove aktivnosti u knjižnici izazvala je toliku buru, da su ispred knjižnice održani i protesti i antiprotesti, a u debatu su se, uz već standardne rasprave na društvenim mrežama, uključili i političari. Voditeljica knjižnice otkrila je kako su knjižnici bili upućeni neugodni mailovi i telefonski pozivi, a prijetnje (čak i smrću) su upućene i izvođačima (Højer Rømeling, 2023).

Reakcije na programe koje uključuju *drag queens* i *drag kings* u Danskoj slične su onima u SAD-u, gdje je bilo prisutno ekstremno nezadovoljstvo provođenjem programa (uz niz prijetnji, homo- i transfobnih komentara te primjera govora mržnje), ali i podrška aktivnostima

² Ovakvi programi mogu se naći i pod nazivima *Drag Queen Storytime (DQS)* i *Drag Queen Reading programmes (DQRP)*.

uz isticanje slobode govora i izražavanja te borbom protiv cenzure (Montague i Latham, 2019; Radis i sur., 2021). Bilo da se radi o pozitivnim ili negativnim komentarima, ovi su primjeri svakako potaknuli debatu i povećali svijest o rodnoj fluidnosti u javnosti.

6.5. Knjižnice *Rødovre Bibliotek* i *Skive Bibliotek*.

Primjeri iz *Vodiča za dugine police* koji će biti uključeni u ovaj pregled jesu slučajevi knjižnica *Rødovre Bibliotek* i *Skive Bibliotek*. U *Rødovre Bibliotek* organizirane su aktivnosti poput *Drag Queen Storyhour* te predavanja od povijesti gejeva u Danskoj i tematskih izložbi knjiga na odjelima za djecu i odrasle povodom manifestacija *Pride Month* i *Copenhagen Pride Week*. Također su izrađene preporuke za čitanje za djecu, mlade i odrasle, a izdvojene su i dvije police s duginim preporukama na dječjem odjelu (*Guide til regnbuehylder for biblioteker*, 2022, str. 4). U knjižnici *Skive Bibliotek* (*Guide til regnbuehylder for biblioteker*, 2022, str. 6). također su održavane izložbe beletristike i stručne literature povodom *Pridea* na odjelu za odrasle, a povodom Svjetskog dana obitelji knjižničari su upriličili izložbu o različitim oblicima obitelji i na odjelu za odrasle i na odjelu za djecu. Prilikom uvođenja duginih polica izradili su listu postojećih LGBTQ+ naslova u zbirci te popis za kupnju kako bi policu adekvatno opremili. Uz to su u suradnji s nacionalnom organizacijom *LGBT+ Danmark* osnovali LGBTQ+ klub za mlade.

Argumenti za uvođenje duginih polica jesu vidljivost često zanemarenog dijela fonda, jačanje slike knjižnice kao mjesta u kojem su manjine uključene, poboljšani pristup znanju o LGBTQ+ populaciji i za pripadnike i sve eventualno zainteresirane korisnike, kao i pronalazak LGBTQ+ naslova bez kontakta s knjižničarima. Među protivnicima njihovog uvođenja dominiraju argumenti kako se i tu radi o svojevrsnoj diskriminaciji (jer se ističe samo jedna manjina, a nije moguće uključiti ih baš sve) i potencijalno izbjegavanje posudbe s tako izdvojenih polica (što bi se moglo riješiti nabavom više primjeraka kako bi isti naslovi mogli ostati dostupni i u općem fondu).

7. Pregled istraživanja koja za predmet proučavanja imaju LGBTQ+ korisnike u kontekstu narodnih knjižnica

Premda u Danskoj jeste proveden niz istraživanja vezano za LGBTQ+ populaciju, o čemu je bilo riječi u jednom od prethodnih poglavlja, autorica ovog rada nije uspjela pronaći

slična istraživanja u kontekstu knjižnica. Nakon slanja upitnika, zaprimljena su dva e-maila od članova Dugine mreže za knjižnične zaposlenike u kojima su iskazali ohrabrenje, pa čak i interes da se istraživanje predstavi online na jednom od njihovih predstojećih sastanaka, što ukazuje kako zanimanje za istraživanja tog tipa ima, usprkos slabom odzivu na popunjavanje upitnika.

Dalja potraga za relevantnom literaturom u kontekstu skandinavskih zemalja otkrila je istraživanje provedeno putem web upitnika 2021. u Švedskoj, koje je za cilj imalo istražiti potrebe potencijalnih korisnika baze podataka posvećene švedskoj LGBTQ+ fikciji (uključujući prozu, poeziju, dramu, stripove, ilustrirane knjige i dr.). Istraživanje (Golub, Bergenmar i Humlesjö, 2022) daje uvid u navike i načine na kojoj korisnici u Švedskoj, geografskom susjedu Danske i zemlji koja pripada istom kulturnom prostoru, dolaze do građe LGBTQ+ sadržaja, a rezultati istraživanja (zasnovani na analizi 101 ispunjenog upitnika) pokazali su kako većina ispitanika do relevantnih djela dolazi putem društvenih medija (72,3% navodi TikTok, Reddit, Facebook, Goodreads i/li LibraryThing) ili preporukom prijatelja (72,3 %). Kao izvori inspiracije navode se i novine/časopisi (30,7 %) i knjižnice (putem izloženih dijela, police duginih boja, gostovanjima autora ili pak društvenih mreža ili web stranica knjižnica – 28,7 %) te knjižare (15,8 %). Autorice primjećuju kako navođenje dnevne štampe koja se obraća općoj publici kao jednog od izvora indicira određenu zastupljenost osvrta na LGBTQ+ fikciju u *mainstream* medijima u Švedskoj. Online knjižnične kataloge koristilo je 44,6% ispitanika, a dva korisnika naveli su i korištenje danskog skupnog kataloga bibliotek.dk. Ispitanici su do knjiga prvenstveno dolazili putem knjižnica (71,3% ispitanika) ili knjižara (69,3%).

Komplementarno istraživanje provedeno 2022. i zasnovano na 82 odgovora bilo je usmjereno na perspektivu knjižničara i izazove koje je potrebno riješiti kako bi se osigurao kvalitetan pristup LGBTQI švedskoj fikciji (Golub, Bergenmar i Humlesjö, 2023). Kao izazovi navode se postojeće predmetno označivanje koje je kod fikcije više usmjereno na žanrove umjesto na teme, likove i općenito sadržaj, što je obično predmet interesa korisnika. Metode automatskog indeksiranja fikcije nisu jednako primjenjive na književnost kao na znanstvena djela, a raznovrsnost, specifičnost i promjenljivost terminologije vezane za LGBTQ+ identitete dodatno otežava pronalaženje željene građe. Iako švedski sustav predmetnih odrednica (SAO) raspolože općim terminima vezanim za LGBTQ+ populaciju, Golub, Bergenmar i Humlesjö

(2023) ističu njegovu ograničenost, te se nadaju kako će razvoj tezaurusa *queer* književnosti unaprijediti pretragu i pomoći kako krajnjim korisnicima, tako i knjižničarima lakše doći do traženih rezultata. Istraživanje knjižničarske perspektive pokazalo je kako i većina knjižničara informacije o LGBTQ+ fikciji traže putem društvenih medija (64.4%) ili tražeći pomoć od kolega (55.9%), ali 52.5% također se služilo i knjižničnim katalozima (uključujući i kataloge drugih knjižnica). Među izvorima informacija našli su se i prijatelji (39%), kao i specijalizirana periodična literatura i katalozi izdavača (33%), opća periodika (27%) i knjižare (23.7%).

U pregledu istraživanja vezanim za narodne knjižnice i njihove usluge za ovu skupinu, bit će riječi i o istraživanjima Chapman (2013), Chapman i Birdi (2016), Curry (2005), Goldthorp (2007), Mehre i Braquet (2006, 2011), Mehre i Gray (2014) te Pikić i Barbarić (2020).

Chapman (2013) predstavlja rezultate svog istraživanja iz 2007. godine o zastupljenosti LGBTQ+ fikcije namijenjene djeci i mladima ispod 18 godina u narodnim knjižnicama Velike Britanije te stavova samih knjižničara prema toj vrsti građe. Putem fokus grupa i intervjua prikupljena su i mišljenja LGBTQ+ mladih (punoljetnih) osoba i LGBTQ+ roditelja. Rezultati su pokazali potrebu za boljom nabavnom politikom u dvije ustanove uključene u istraživanje, osobito u pogledu nabave slikovnica i građe koja se bavi transrodnim osobama, ali i ponude raznovrsnijih formata i knjiga manje poznatih autora i izdavačkih kuća. Sami knjižničari uglavnom su imali pozitivne stavove prema nabavi i posjedovanju LGBTQ+ naslova, uz nešto veću suzdržanost kad su u pitanju slikovnice namijenjene mlađoj djeci te povremenu zabrinutost zbog potencijalnih pritužbi od strane roditelja te pitanja kvalitete naslova koji bi se uključili u zbirku. Iako je istraživanje provedeno na malom uzorku, Chapman ističe njegov značaj za dobivanje preliminarnih uvida u ovu problematiku te potiče na dalje bavljenje temama nabave i pristupa LGBTQ+ građi, stavova knjižničnog osoblja na posudbenim pultovima i informacijskih potreba mladih LGBTQ+ osoba i LGBTQ+ roditelja.

Uz konstataciju kako struka sve više prepoznaje potrebu za osiguravanje LGBTQ+ građe za djecu i mlade, ali u Velikoj Britaniji i dalje nema dovoljno literature na tu temu niti istraživanja prisutnosti takve građe u narodnim knjižnicama, Chapman se ovom pitanju vraća još jednim istraživanjem (Chapman i Birdi, 2016). Ovo istraživanje (provedeno putem metode *check listi* i intervjua) uključivalo je 13 narodnih knjižnica (12 nasumično odabranih u ranije definiranim kategorijama i jedna s dobrom reputacijom LGBTQ+ zbirki) i utvrdilo nedostatnost

zbirke u skoro svim knjižnicama (čak je i za najbolje rangiranu utvrđeno kako postoji mjesta za napredak), pri tome primjećujući kako razlike u budžetu pojedinih knjižnica nisu bile u korelaciji s brojem preporučenih naslova koje su knjižnice imale u svojim zbirkama. Većina knjižničara složila se kako su zbirke neadekvatne, a jedini koji su iskazali određeno zadovoljstvo pripadali su ustanovi s najboljim rezultatima. Chapman i Birdi (2016) zaključuju kako navedeno istraživanje potvrđuje zaključke prethodnog te kako se slična situacija može pretpostaviti i u ostalim engleskim i britanskim knjižnicama. Kao problem ističu pasivnost knjižničara, koji se ne trude razviti kvalitetne, realistične i aktualne zbirke s pozitivnom reprezentacijom likova, što se ne može opravdati budžetskim ograničenjima, jer se pokazalo kako budžet nije imao većeg utjecaja i kako je taj utjecaj bio više indirektan, u smislu da je fokus na naslovima koji će ostvariti veću cirkulaciju, što može biti jedna od prepreka prilikom razvoja LGBTQ+ zbirke.

Curry (2005), razočarana nedostatkom istraživanja i literature na temu referentnih usluga za LGBTQ+ osobe, piše o rezultatima istraživanja referentnih službi za LGBTQ+ populaciju i mlade koji propituju svoj rodni i seksualni identitet, provedenog između 2001. i 2003. godine u narodnim knjižnicama sa šireg područja Vancouvera. Zanimljivost ovog istraživanja jeste da je provedeno metodom promatranja, tako što je u tu svrhu angažirana studentica glumila srednjoškolku u potrazi za preporukama knjiga gej i lezbijske tematike za školski klub. Istraživanje je zbog etičkih pitanja zahtijevalo dodatna razmatranja i odobrenja, a upit je ponovljen na dvadeset knjižničnih pultova, nakon čega je studentica zabilježila odgovore i svoja zapažanja reakcija knjižničara, uključujući neverbalne signale tijekom komunikacije. Prema zapažanjima navedenim u izvještaju, oko trećina knjižničara bila je susretljiva, dok je trećina zadržala profesionalnost iako je djelovala distancirano. Ostali su pokazivali znakove nelagode, neodobravanja ili na druge načine podbacili u komunikaciji. Prikupljeni kvalitativni i kvantitativni odgovori pokazali su kako je većina knjižničara bila u stanju pružiti adekvatnu uslugu, iako je mali broj njih doista mogao poslužiti kao pozitivan primjer. Mnogi su bez opravdanih razloga žurili završiti interakciju ili su pokazali nedovoljno poznavanje fonda i terminologije te nedostatnu posvećenost detaljima prilikom pretraživanja. Pojedini knjižničari imali su izjave koje ukazuju na autocenzuru i homofobiju, a pokazalo se kako su negativne reakcije knjižničara (što zbog neodobravanja, što zbog nepoznavanja teme), loša komunikacija te izostanak pomoći itekako utjecale na želju za povratak u te knjižnice (ispitanica je izjavila kako bi se vratila u svega 40 % knjižnica).

Goldthorp (2007) se osvrće na usluge narodnih knjižnica za lezbijke (i biseksualne žene) koje čitaju lezbijsku fikciju, nazivajući ih „praktički nevidljivom skupinom“, pozivajući se na istraživanje provedeno u 32 škotske narodne knjižnice, analizu web stranica i kataloga narodnih knjižnica, radionice i fokus grupe koje su uključivali knjižničare te žene koje se identificiraju kao lezbijke ili biseksualne i čitaju lezbijsku fikciju te upitnik distribuiran putem prepoznatljivih lezbijskih foruma i publikacija. Rezultati su ukazali na nedostatak naslova namijenjenih čitanju iz razonode za ovu skupinu (uglavnom ispod 150 naslova koji se jasno daju prepoznati kao gej i lezbijska fikcija na fond od 500.000 naslova), a autor navodi kako je zbog nedostatnih zbirki, otežanog pronalaženja naslova te diskriminacije i neodobravanja s kojim se suočavaju tek 8 % ispitanih lezbijki redovito posjećivalo knjižnice te naglašava značaj treninga kao alata za suzbijanje negativnih stavova i predrasude kod knjižničnog osoblja. Kao veliki problem ponovno se javlja argument neutralnosti knjižnica, a knjižnice čak ni nakon dostavljenih rezultata istraživanja i sugestija za poboljšanje ostaju pri pasivnom pristupu. Goldthorp (2007) ipak ističe kako ispitanice i dalje imaju povjerenja u knjižnice i njihov potencijal u promidžbi društvene uključivosti i ovog tipa književnosti te preporučuje povezivanje knjižničara s LGBTQ+ pojedincima i mrežama u cilju usavršavanja komunikacije i boljeg razumijevanja potreba ove skupine te razvoja kvalitetnijih zbirki i njihovog promoviranja kako interesnoj skupini tako i ostatku populacije.

Mehra i Braquet (2006, 2011) u periodu od 2005. do 2011. proveli su kvalitativno i akcijsko istraživanje putem kako bi identificirali intervencije koje bi knjižnice mogle implementirati kako bi mogle pružiti adekvatnu podršku LGBTQ+ korisnicima u periodu outanja i taj proces učinili lakšim. Kvalitativno istraživanje koristilo se metodom intervjua, a uzorak je se sastojao od 21 osobe, među kojima je bilo pojedinaca koji su se deklarirali kao gejevi, lezbijke, biseksualne ili transrodne osobe ili pak osobe koje propituju svoj rodni i seksualni identitet. Sve su osobe živjele u istom, reprezentativnom, gradu na jugu SAD-a. Rezultat je bio svojevrsni „*queer* manifest“ za knjižnice s intervencijama baziranim na preporukama ispitanika (Mehra i Braquet, 2006).

Istraživanje Mehre i Gray (2014) uključivalo je web stranice svih akademskih, narodnih i školskih knjižnica u američkoj saveznoj državi Tennessee, poznatoj po nazadnoj i represivnoj politici prema LGBTQ+ zajednici te ucjenjivanjima javnih institucija od strane predstavnika vlasti u slučajevima kad aktivnosti institucija uključuju teme u srazu s konzervativnim

vrijednostima. Istraživanje je obuhvaćalo pretragu termina vezanih uz LGBTQ zajednicu (kao npr. „sexual minority”, „gay”, „lesbian”, „LGBT/GLBT”, “homosexual”) kako bi se utvrdile vrste informacija objavljenih na stranicama. Istraživanje je otkrilo kako je od 545 pretraženih stranica samo njih 19 imalo bilo kakve informacije ili koristilo vokabular u vezi s LGBTQ+ tematikom, što ukazuje na zapostavljenost LGBTQ+ skupine korisnika, zbog čega autori poručuju kako knjižnice moraju postati svjesne činjenice da su LGBTQ+ osobe također korisnici na čije se potrebe mora odgovoriti, bez obzira na osobne stavove i potencijalne političke reperkusije.

Pregled istraživanja završit ćemo primjerom istraživanja iz Hrvatske o informacijskim potrebama i stavovima LGBTQ+ populacije prema narodnim knjižnicama u Hrvatskoj provedenom 2016. godine putem online upitnika od 42 pitanja distribuiranog putem udruga civilnog društva i LGBTQ+ udruga na uzorku od 259 osoba (Pikić i Barbarić, 2020). Istraživanje je, između ostalog, ispitivalo resurse koji se koriste za pridobivanje informacija, stavove prema narodnim knjižnicama i lokaciji te organizaciji LGBTQ+ materijala, namjeru posuđivanja afirmativne građe i procjenu njihove kvalitete i aktualnosti, kao i stavove prema potencijalnom tretmanu građe u kojima je stav prema LGBTQ+ zajednici negativan. Pokušala su se ispitati i iskustva LGBTQ+ korisnika s ispunjavanjem njihovih informacijskih potreba u knjižnicama te kako se stavovi korisnika narodnih knjižnica razlikuju od nekorisnika. Istraživanje je još jednom potvrdilo internet kao najpopularniji izvor informacija kod LGBTQ+ osoba (skoro 90 % je navelo često ili stalno korištenje), s prijateljima kao i u švedskom istraživanju (Golub, Bergenmar i Humlesjö, 2022) na drugom mjestu (40 %) i LGBTQ+ organizacijama na trećem (26,3 %). Čak 80 % ispitanika navelo je kako nikad ne koriste knjižnice ili ih koriste rijetko, a slična je situacija i s knjižarama (74,5 %), dok su grupe samopomoći na posljednjem mjestu (s 92,3 % ispitanika koji ih ne vide kao dobar izvor informacija). Razlike između korisnika i nekorisnika narodnih knjižnica ukazale su se u učestalosti korištenja interneta kao izvora (korisnici navode češću uporabu) i korištenja knjižnica kao izvora (korisnici se njima služe češće, ali i dalje rijetko). Pokazalo se i kako su ispitanici uglavnom suzdržani po pitanju povjerenja u knjižnice, bilo da se radi o sigurnosti i poštivanju privatnosti ili pak prepoznavanju heterogenosti ove kategorije, podršci i informacijama koje im mogu pružiti. Dominantni stav korisnika bio je kako knjižnice ne vode računa o potrebama LGBTQ+ zajednice niti se trude potaknuti ih na veće korištenje usluga (nekorisnici su po tom pitanju bili suzdržaniji). 60 % korisnika smatralo je odvajanje

afirmativne LGBTQ+ građe boljim rješenjem od njihove uključenosti u opći fond, dok je 40 % smatralo kako bi trebale ostati dio općeg fonda. Ipak, na pitanje o hipotetičkoj posudbi, 40 % ispitanika navelo je kako bi radije posuđivali knjige iz odvojene kolekcije, 20 % iz opće, dok ostatak od 40% nije bio siguran. Na pitanja o prisustvu homofobne građe u knjižnicama, većina je smatrala kako ne bi smjela biti prisutna (48,3 %), 30 % je smatralo kako bi samo trebala dolaziti s oznakom upozorenja, dok bi 22,8 % zadržalo postojeću situaciju. U ovom pogledu nekorisnici su se pokazali sklonijim uklanjanju te vrste građe. Pokazalo se kako su korisnici narodnih knjižnica uglavnom nezadovoljni aktualnošću i brojnošću afirmativne LGBTQ+ građe, a samo trećina ispitanika posudila je takvu građu u godini koja je prethodila istraživanju. Korisnici koji nisu posuđivali LGBTQ+ afirmativnu građu kao razloge uglavnom su navodili kako su je nabavili na drugim mjestima (73,3 %), dok je 50 % ispitanika navelo kako knjižnica nije posjedovala materijale za koje su bili zainteresirani. Istraživanje nije pokazalo korelaciju između odsustva posudbe i prethodnih homofobnih iskustava u knjižnicama ili pak nelagodnom u vezi s nagovještavanjem seksualne orijentacije. Navedeno je pokazalo potrebu za proaktivnijim djelovanjem narodnih knjižnica na polju privlačenja i inkluzije ove skupine te rad na tome da se na njihove informacijske potrebe odgovori, a knjižnice iskažu kao sigurna mjesta i pouzdani saveznici.

8. Istraživanje usluga i aktivnosti koje narodne knjižnice na teritoriju Kraljevine Danske (isključujući Grenland i Ferojske otoke) provode kako bi zadovoljile potrebe svojih LGBTQ+ korisnika te potaknule inkluziju LGBTQ+ zajednice

Prema podacima iz 2018. godine (Køber i sur., 2022.), sustav narodnih knjižnica u Danskoj sastojao se iz 522 jedinica, kojim je obuhvaćeno 97 centralnih ustanova (*hovedbiblioteker*), 315 su bile ogranci (*filialbiblioteker*) i 18 bibliobusi (*bogbusser*). 92 jedinice činili su tzv. uslužni punktovi (*servicepunkter*) smješteni u radnjama, poštanskim uredima i na sličnim lokacijama, gdje je moguće izvršiti preuzimanje ili povrat naručene građe. Ulogu nacionalne i sveučilišne knjižnice u Danskoj igra Kraljevska knjižnica (*Det Kgl. Bibliotek*), koja je originalno sjedište imala u Kopenhagenu, ali spajanjem s Državnom i sveučilišnom knjižnicom (*Statsbiblioteket*) u Aarhusu 2017. postaje institucija s dva fizička središta (*Det Kgl. Bibliotek*, bez. dat.). U sustavu narodnih knjižnica Kraljevine Danske nalazi se i šest matičnih knjižnica (*centralbiblioteker*), a nalaze se u gradovima Aalborg, Gentofte, Herning, Odense, Roskilde i Vejle.

8.1. Cilj i svrha istraživanja

Cilj istraživanja bio je prikupiti informacije o zbirka i uslugama namijenjenim LGBTQ+ pojedincima i njihovoj inkluziji u danskim narodnim knjižnicama, kao i stavovima samih knjižničara po pitanjima razvoja zbirki za LGBTQ+ korisnike i pružanju dodatne podrške ovoj skupini. Svrha istraživanja bilo je identificirati kako se ovom pitanju pristupa u narodnim knjižnicama Kraljevine Danske kao države u kojoj se aktivno i sustavno radi na suzbijanju homo- i transfobije i poticanju ravnopravnosti LGBTQ+ populacije te pružiti inspiraciju za uvođenje ovih praksi u djelovanju narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj.

8.2. Hipoteze

Osnovne hipoteze bile su kako su danski knjižničari svjesni potrebe za fokusiranjem na ovu skupinu te kako u većini knjižnica postoji neka vrsta podrške LGBTQ+ zajednici, bilo razvojem posebnih zbirki i programa ili nastojanjima povećanja njihove vidljivosti.

8.3. Metodologija

Istraživanje je provedeno u periodu od 27. 11. 2023. do 28. 12. 2023, prilikom čega je korištena metoda online upitnika, kreiranog putem Google obrazaca. Ovaj alat odabran je prvenstveno zbog prethodnih iskustava korištenja te odsustva troškova koji bi bili prisutni u slučaju korištenja drugih alata za ankete. Naknadno se, međutim, pokazalo kako su tehnička ograničenja u pogledu strukture pitanja utjecala na dužinu upitnika, imajući u vidu kako je većina pitanja zahtijevala i mogućnost otvorenog odgovora.

Kako bi se osigurala veća transparentnost te imajući u vidu procjenu kako zbog odličnih jezičkih kompetencija Danaca informanti neće imati problema s ispunjavanjem upitnika, kao jezik upitnika i komunikacije odabran je engleski. Upitnik se sastojao od 43 pitanja, od kojih je većina zahtijevala odabir jedne ili više ponuđenih opcija, uz mogućnost dopune u slučaju da odgovor zahtijeva dodatna objašnjenja. Deset pitanja bilo je otvorenog tipa i zahtijevalo upisivanje odgovora. Otvorena pitanja uvrštena su u upitnik radi dobivanja kvalitativnih podataka i stjecanja kvalitetnijih uvida, kakve isključivo korištenje pitanja zatvorenog tipa ne bi bila u stanju pružiti. Pitanja koja ispitanici nisu smatrali relevantnima za svoje knjižnice mogla su se preskočiti bez ispunjavanja, a ispitanici su sve vrijeme imali opciju dodatnih komentara, kako bi se osigurala bolja kvaliteta odgovora i stekao dublji uvid u situaciju. Upitnik

je zasnovan na osnovu preporuka i zapažanja iznesenih u *Vodiču za dugine police za knjižnice Nacionalne dugine mreže za knjižnične zaposlenike u Danskoj (Guide til regnbuehylder for biblioteker, 2022)* te švedskom vodiču *Guide for Working with LGBTQ+ Issues in the Library (2021)* Švedskog udruženja knjižničara (*Svensk biblioteksforening*).

8.4. Uzorak istraživanja

Mail s poveznicom na upitnik prvobitno je poslan 27. 11. 2023. na 96 javno dostupnih adresa narodnih knjižnica dostupnih na poveznici <https://vip.dbc.dk/librarylists/publiclibraries>, uz slanje podsjetnika 20. 12. 2023. U roku od nekoliko dana nakon slanja prvog maila zaprimljeno je svega devet odgovora, iako je autorici rada upućeno nekoliko mailova koji potvrđuju prosljeđivanje upitnika. Pokazalo se kako je jedan evidentirani pokušaj odgovora napušten, zbog čega je ukupan uzorak nakon prvog kruga pao na osam odgovora. Nekoliko dana nakon slanja podsjetnika, zaprimljen je svega još jedan odgovor, čime se ukupan broj odgovora još jednom vratio na devet, s tim što broj odgovora na pojedinačna pitanja varira.

Nakon slanja ankete autoricu je putem maila kontaktiralo i dvoje članova Dugine mreže za knjižnične zaposlenike s obećanjem prosljeđivanja upitnika članovima Mreže te iskazanim interesom da im se autorica pridruži putem Zooma na narednom sastanku (2023, osobna prepiska). Nažalost, u trenutku pisanja ovog rada poziv još uvijek nije stigao.

8.5. Dobiveni rezultati

Prvi dio upitnika bio je usmjeren na opće podatke vezane za veličinu mjesta u kojoj knjižnice djeluju, tipu knjižnica i broju zaposlenika. Od devet ispitanika koji su se odazvali na ispunjavanje upitnika, većina radi u knjižnicama u gradovima koji imaju između 50.000 i 99.000 stanovnika (četiri osobe). Slijede gradovi s brojem stanovnika između 20.000 i 49.999 stanovnika i između 100.000 – 1.000.000 (po dvije osobe), a jedna osoba navela je kako radi u mjestu koje ima između 2.000 i 9.999 stanovnika. Ovi rezultati nas navode na zaključak kako se niti jedna knjižnica iz Kopenhagena i okolice nije odazvala na poziv za istraživanje.

Kad je u pitanju tip narodnih knjižnica koje su istraživanjem obuhvaćene, pet knjižnica je spadalo u centralne ustanove, tri knjižnice su bile ogranci, a jedna je bila matična knjižnica. Što se tiče broja zaposlenih profesionalnih knjižničara, od osam odgovora četiri osobe navele

su između 18 i 50 zaposlenika, dok je po jedna osoba navela 51 – 125 zaposlenika, 10 – 17 zaposlenika, 6 – 10 zaposlenika ili 2 i manje.

Nakon uvodnih pitanja počinje dio upitnika u kojem se odgovara na pitanja relevantna za LGBTQ+ skupinu i narodne knjižnice, a prvo od njih pokušalo je ispitati upoznatost zaposlenika knjižnice s *Vodičem za dugine police za knjižnične zaposlenike*. Šest odgovora bilo je potvrdno, dok su tri osobe odgovorile kako neki od zaposlenika jesu, ali ne svi.

Pitanje o formalnim smjernicama za različite aspekte djelovanja samih knjižnica u okviru razvoja usluga i inkluzije LGBTQ+ zajednice omogućivalo je ispitanicima odabir više kategorija, a odgovori se mogu vidjeti u Tablici 1.

Na razini institucije postoje formalne smjernice za:	Broj označenih odgovora:
pružanje usluga LGBTQ+ korisnicima	2
nabavu građe	5
odgovore na potencijalne negativne komentare	3
promidžbu inkluzije LGBTQ+ zajednice	1
odgovore na upite LGBTQ+ korisnika i ostalih zainteresiranih	2
odgovore na negativne komentare u vezi s razvojem usluga usmjerenih na LGBTQ+ populaciju	1
ništa od navedenog	4

Tablica 1: Postojanje formalnih smjernica za različite aspekte knjižničnog djelovanja vezanog za razvoj zbirke, pružanje usluga i općenito inkluziju LGBTQ+ zajednice

Na ovo pitanje četiri ispitanika dalo je i dodatne odgovore. Jedna osoba navela je primjer grada Aarhusa koji je nedavno usvojio duginu politiku i ustanovama dao neke opće smjernice, ali u knjižnici ništa od toga nije primijenjeno na institucijskoj razini te je sve ostalo na dobrim namjerama. Druga osoba je navela vođenje razgovora na navedenu temu, ali bez postojanja samih smjernica, dok su dvije preostale osobe navele kako nemaju formalne smjernice specifično za LGBTQ+ korisnike, nego za sve korisnike, uključujući LGBTQ+. Detaljniji od dva odgovora uz negiranje izdvajanja specifičnih korisničkih skupina tu dodaje i zaposlenike te ističe marljivost prilikom individualnog pristupa korisniku i diskusije o tome kako to najbolje postići, a tu imaju u vidu i LGBTQ+ osobe. Jedna knjižnica imala je formalne smjernice za sve

kategorije, a radilo se o centralnoj ustanovi u gradu s između 50.000 i 99.000 stanovnika, koja je LGBTQ+ građu imala i u općem fondu i kao zasebnu zbirku, građa u općem fondu bila je dodatno označena, postojala je LGBTQ+ zbirka i za djecu i mlade, a ostatak odgovora ukazivao je na dodatnu organizaciju građe i aktivnu politiku po pitanju povećanja vidljivosti i inkluzije LGBTQ+ populacije, iako su ti programi uglavnom bili organizirani u posebnim prigodama poput Tjedna/Mjeseca ponosa.

Na pitanje o postojanju zvaničnog stava knjižnice kojeg se svi zaposlenici moraju pridržavati na radnom mjestu bez obzira na osobne stavove o LGBTQ+ pitanjima bilo je šest pozitivnih odgovora i tri negativna.

Niti jedan ispitanik/ispitanica nije naveo/la isključivo postojanje odvojene zbirke za LGBTQ+ korisnike – šest ispitanika navodi kako je građa LGBTQ+ tematike integrirana u opći fond, dok troje potvrđuje postojanje takve građe i u općem fondu i u odvojenim zbirkama.

U slučajevima postojanja posebnih zbirki namijenjenih LGBTQ+ korisnicima ponuđen je odabir višestrukih odgovora, kako bi se dodatno utvrdilo stoji li ona: a) odvojeno, b) među drugom građom, ali s posebnim oznakama, c) oboje, d) nije izdvojena, e) ostalo. Najveći broj odgovora (5) ukazivalo je na to kako takva građa nije izdvojena, uz jedan dodatni komentar kako se rade tematske izložbe na tu temu. Identičan odgovor našao se u kategoriji „ostalo“, uz dodatno pojašnjenje kako se knjige u općem fondu koje se bave rasom, rodom ili seksualnim orijentacijama ni na koji način ne izdvajaju unutar njega. Po jedan/na ispitanik/ca odabrali su odgovore prema kojima je LGBTQ+ građa izdvojena, specijalno označena među ostalom građom ili oboje.

Kad je u pitanju terminologija korištena u slučajevima postojanja odvojenih zbirki, zabilježena su četiri odgovora: *LGBTQ+*, *Regnbuebiblioteket* (Dugina knjižnica), *Regnbuebøger* (Dugine knjige) i *Regnbue* (Duga). Posljednji odgovor došao je s dodatnim objašnjenjem, odn. opisom testa provedenog u knjižnici. U sklopu testa knjižnica je nabavila jednak broj primjeraka knjiga LGBTQ+ sadržaja koje su već postojale u općem fondu za izdvojenu LGBTQ+ zbirku već spomenutog naziva *Regnbue*, ali budući da se u praksi pokazalo kako je broj posudbi istih naslova veći kod knjiga koje su ostale u općem fondu, zbirka je ugašena. Ispitanik/ca ipak ističe kako je knjige vrlo lako pronaći i rezervirati putem termina pretrage u aplikaciji i na *web* stranici knjižnice te kako većina LGBTQ+ naslova pripada žanrovima ljubavnih romana, kriminalističkih romana ili *fantasyja*.

Što se nabave građe za LGBTQ+ zbirke tiče, troje ispitanika odgovorilo je kako su knjige istovremeno izdvojene iz postojećih zbirki i nabavljene putem kupnje. Dvoje je odabralo ciljanu kupnju, a jedna osoba izdvajanje iz postojećih zbirki. Jedna osoba odabrala je odgovoriti opisno te navela kako se kupnji takvih naslove posvećuje osobita pozornost, ali se one drže u „regularnim zbirdama“ (sa zbirdama ljubavnih romana, *young adult* književnosti, pripovijedaka i *fantasy* romana kao primjerima).

U slučajevima odvojenog izlaganja LGBTQ+ građe petoro ispitanika potvrdilo je kako je navedena građa jasno označena, dok je dvoje navelo kako nije. Dodatna objašnjenja (5) uključivala su varijante u kojima sama građa nije označena, ali polica jeste; oznake u vidu s naljepnicom s dugom, oznake kao dio izložbe te jasnu označenost zbirke za vrijeme njenog postojanja.

Na upit o povremenoj rotaciji materijala (kako bi se pokrile određene ili aktualne teme), zaprimljeno je sedam odgovora, od kojih su četiri bila potvrdna, a tri niječna. Troje ispitanika pružilo je i dodatni odgovor kako su izložbe tematske (dva odgovora) te kako se tematske izložbe u kojima se nalazi i LGBTQ+ građa redovito rotiraju po ograncima (jedan odgovor).

Kad je u pitanju postojanje točno definiranog prostora za LGBTQ+ građu, ponovno je bila ponuđena opcija višestrukih odabira, a zaprimljena su tri individualna odgovora: posebno označena polica, cijeli odjel (*section*), i „toranj s knjigama“ (*book tower*), odn. *toranj s knjigama* koji putuje između knjižnica.

Na otvoreno pitanje o diskretnosti lokacije LGBTQ+ kolekcije, zaprimljeni su sljedeći odgovori:

1. „Nešto između – na otvorenom je, ali tako postavljen da je donekle moguće dobiti privatnost između drugih polica“.
2. „Pokretna je, tako da možemo napraviti i jedno i drugo“.
3. „Diskretna“.
4. „Imamo zbirku za mlade i mlade odrasle (*young adult*) – tamo je zastupljeno dosta LGBTQ+ književnosti“.

Trinaest odabranih odgovora na pitanje o učestalosti izlaganja LGBTQ+ građe prikazano je u Tablici 2. Među ispitanicima koji su dali više odgovora jedna je osoba istaknula postojanje trajne postavke uz dodatne izložbe tijekom Mjeseca/Tjedna ponosa (*Pride*

month/week), dok su tri osobe označile povremeno izlaganje te građe te tematske izložbe tijekom obilježavanja Mjeseca/Tjedna ponosa. Osoba koja je označila „ostalo“ kao odgovor dodatno je pojasnila kako se LGBTQ+ građa ne izlaže zasebno, već u sklopu tematskih izložbi, uz ostalu građu.

LGBTQ+ građa u knjižnici izlaže se:	Broj odgovora:
povremeno	5
u stalnoj postavci	3
nikad	0
tijekom Tjedna/Mjeseca ponosa	4
ostalo	1

Tablica 2: Učestalost izlaganja LGBTQ+ građe

Među tipovima zastupljene građe dominiraju knjige (svih sedam zaprimljenih odgovora). Zastupljenost filmova potvrdila su još četiri ispitanika, a među ispitanicima koji su potvrdili prisutnost knjiga i filmova, dva su navela još i zastupljenost sitnog tiska, a jedan i stripove.

Što se organizacije LGBTQ+ knjiga po žanrovima tiče, četiri ispitanika odgovorilo je s „ne“, dok je po jedan/na ispitanik/ca naveo/la podjelu na knjige za odrasle, knjige za djecu i publicistiku, isključivu organizaciju prema nacionalnom klasifikacijskom sustavu ili djelomičnu organizaciju po žanrovima.

U slučajevima postojanja LGBTQ+ zbirke knjige koje se ne bave direktno ovom temom, ali imaju *queer* likove uključene su u te zbirke u pet slučajeva, dok u jednom slučaju nisu. Da se o načinu reprezentacije LGBTQ+ populacije vodi računa prilikom uključivanja u kolekciju potvrdilo je njih šest. Tri osobe označile su „ne“, ali u pitanju su knjižnice u kojima se LGBTQ+ građa nalazi neoznačena i u sklopu općeg fonda.

Kad je zastupljenost jezika u LGBTQ+ građi u pitanju, svih devet ispitanika navelo je danski i engleski, a jedna osoba tome je dodala i švedski.

Šest ispitanika potvrdilo je postojanje liste preporuka za knjige LGBTQ+ tematike u knjižnici u kojoj radi, od čega je četvero preciziralo i što se na listama nalazi – dvije su osobe

navele književnost i publicistiku, jedna književna djela, a jedna je osoba odgovorila kako lista s preporukama postoji, ali nije javna (premda joj je želja učiniti tu listu i javno dostupnom). Kod pitanja o tome gdje su preporuke LGBTQ+ naslova tipično dostupne zaprimljeno je osam individualnih odgovora, a rezultate prikazuje Tablica 3.

Preporuke su dostupne:	Broj odgovora:
na web stranici	4
na društvenim mrežama	5
u samoj knjižnici	5
putem letaka/brošura	3
u okviru posebnih projekata	4

Tablica 3: Načini na koje su knjižnice svoje preporuke knjiga LGBTQ+ tematike učinile dostupnima

Pitanje postojanja odvojenih LGBTQ+ zbirki za djecu i mlade polučilo je svih devet odgovora, od kojih je šest bilo negativno, dva su bila bilo pozitivna, a jedan je glasio „ne više“ i došao je iz knjižnice koja je nakon probnog perioda odlučila ugaziti odvojenu LGBTQ+ zbirku.

Na upit nudi li knjižnica neku vrstu uvoda u LGBTQ+ književnost i tematiku za djecu i mlade četvero je odgovorilo s „da“, troje „ne“, dok dvoje nije bilo sigurno.

Osobe koje su odgovorile s „da“ u dodatnom pojašnjenju dodale su sljedeće:

1. „Trudim se uključiti materijale koje se tiču jedne ili više tema prilikom povremenih razgovora o knjigama s učenicima“.
2. „Imamo nekoliko knjiga za djecu s LGBTQ+ osobama kao dijelom priče. I slikovnice i romane i edukativne knjige za mlade“.
3. „Brošure“.
4. „Putem letaka/brošura, na društvenim mrežama i preko knjižničara“.

U upitniku se pokušalo doznati i jesu li svi knjižnični zaposlenici prošli obuku za odgovaranje na pitanja o programima i zbirkama kojima se promiču LGBTQ+ pitanja, što je bila preporuka *Vodiča za dugine police*. Sedmoro ispitanika odgovorilo je negativno, dok dvoje

nije bilo sigurno. Pozitivnih odgovora nije bilo, što ukazuje na potencijalne propuste čak i u knjižnicama koje se aktivno bave ovom skupinom. Ipak, jedna osoba osjetila je potrebu za dodatnim pojašnjenjem, naglasivši kako nitko nije prošao nikakvu obuku, ali su svi otvorenog uma i znaju kako promovirati i odgovarati te kako nema razlike u načinima na koje daju odgovore ili promoviraju različite programe i zbirke.

Knjižnična građa vezana za LGBTQ+ skupinu ne nabavlja se odvojeno u dvije knjižnice, u četiri knjižnice za to je zaduženo nekoliko osoba, u dvije po jedna, a jedan ispitanik odabrao je „ništa od ponuđenog“. Jedan/na od dvoje ispitanika koji su naveli kako je za nabavu zadužena jedna osoba dodatno je prokomentirao/la kako „mi prihvaćamo sve zahtjeve“.

Istraživanje je uključivalo i pitanje o korištenju zastave duginih boja kao signala podrške LGBTQ+ zajednici i od osam odgovora samo je jedan bio negativan. Ispitanici koji su potvrdili korištenje ovog simbola navelo je sljedeće primjere iz prakse:

1. „Duga.“
2. „U različitim oblicima – načinjenu od knjiga, naljepnice i sl.“
3. „Da, oko knjiga“.
4. „Da, imamo izložbe tijekom mjeseca *pridea*, a ove smo godine sudjelovali i u lokalnoj *pride* proslavi i mali zastave duginih boja po cijeloj knjižnici“.
5. „Samo prilikom posebnih izložbi.“
6. „Koristimo je za vrijeme lokalnog *pridea*“.
7. „Kao dio izložbi. Ne izdvajamo „ikone“ u svrhu stalne podrške jednoj specifičnoj grupi/manjini u društvu“.

Od osam odgovora na otvoreno pitanje o postojanju posebnih programa usmjerenih na povećanje inkluzije i vidljivosti LGBTQ+ zajednice, četiri odgovora bila su jednostavna negacija, dok su četiri preostala glasila ovako:

1. „LGBTQ+ projekt + pride week + pozivanje *Miss Privilize* kao govornice“.
2. „Imamo projekte tijekom mjeseca *pridea* i ostatka godine kroz koje promoviramo vidljivost LGBTQ+ zajednice“.
3. „Surađujemo s lokalnom *pride* organizacijom“.
4. „Kreiramo svijest kroz izložbe, korištenje društvenih mreža i imamo predavanja“.

Pregled odgovora na pitanje o ciljnim skupinama programa koje su knjižnice organizirale u svrhu promidžbe inkluzije LGBTQ+ zajednice može se u Tablici 4.

Programi s ciljem poticanja inkluzije LGBTQ+ zajednice organiziraju se za:	Broj odgovora:
odrasle	7
djecu	3
mlade	6
ništa od navedenog	1
ostalo	1

Tablica 4: Pregled ciljnih skupina programa usmjerenih na inkluziju LGBTQ+ zajednice

Odgovor iz posljednjeg retka (komentar uz označeni odgovor „ostalo“) mogao bi poslužiti i kao primjer iz prakse, a u cijelosti je glasio ovako:

We often have events focused on the LGBTQ+ community at the library (Drag Bingo etc.) But it is important for us that it is natural part of the regular event program and that it is open to everybody, also white men in blue shirts.

Ispitanik/ispitanica ovom prilikom naglašava važnost otvorenog pristupa za sve korisničke skupine, što je, kao što je bilo rečeno u prethodnim poglavljima, cilj svake knjižnice, bilo da knjižničari inzistiraju na neutralnom pristupu ili se zalažu za pozitivne promjene.

Ostali primjeri programa usmjerenih na LGBTQ+ zajednicu koje je u potpitanju navelo ukupno pet knjižničara uključivali su radionice namijenjene LGBTQ+ osoba s ciljem učenja digitalne samoobrane, „razgovore i sl.“, susrete s autorima, razgovor s transrodnom ženom i liječnikom/com iz Centra za rodna pitanja (*Center for gender issues*), a jedna osoba navela je i program na temu povijesti danskih gejeva, školu kreativnog pisanja za mlade pripadnike LGBTQ+ skupine, sudjelovanje u lokalnoj proslavi Tjedna ponosa te program u suradnji s prvom danskom LGBTQ+ knjižarom.

Šestero ispitanika navelo je kako knjižnica organizira programe namijenjene LGBTQ+ korisnicima ili slične programe koji bi potaknuli društvenu integraciju LGBTQ+ zajednice (npr. u vidu izložbi, predavanja, javnih nastupa, čitanja priča), od kojih je dvoje dodalo kako se radi

o razgovorima i projektima. Troje je odgovorilo negativno. Na pitanje o učestalosti tih programa u slučaju njihovog organiziranja od osam odgovora pet je bilo kako se oni održavaju povremeno, dok su tri navela kako se održavaju u specijalnim prigodama poput Tjedna/Mjeseca ponosa. Jedna osoba napisala je dodatno kako se radi o integriranom dijelu redovnih programa. Nitko od ispitanika nije odabrao redovito održavanje kao odgovor.

U pitanju o načinima promidžbe takvih programa ponovno je bilo moguće odabrati više opcija, a odgovore osam ispitanika prikazuje Tablica 5.

Programi usmjereni na LGBTQ+ korisnike i unaprjeđenje integracije LGBTQ+ zajednice u društvu promoviraju se:	Broj odgovora:
u zgradi knjižnice	8
na web stranici knjižnice	7
putem e-maila (<i>newsletter</i>)	6
kroz posebne aktivnosti	3
putem društvenih mreža	6
putem plakata	6
putem letaka	4
putem lokalnih medija	7
ostalo	1

Tablica 5: Načini promidžbe LGBTQ+ programa u knjižnicama

Osoba koja je odabrala opciju „ostalo“ dopisala je kako se to čini na isti način na koji se promoviraju i ostale programe te dodatno odabrala još šest odgovora (u samoj zgradi te putem web stanice, e-maila, plakata, letaka i lokalnih medija). Druga osoba u dodatnom je komentaru napisala kako je zanimljivo da nije bilo moguće kreirati oglase na Facebooku za taj tip događaja te kako su takvi oglasi bili zabranjeni.

Pitanje koje se ticalo suradnje knjižnica i drugih ustanova i udruga po pitanju inkluzije LGBTQ+ zajednice i o kojim se udrugama/institucijama radi dobilo je četiri odgovora, u kojima su kao partneri za suradnju navedeni lokalni ogranak organizacije LGBT Danmark, jedan LGBTQ+ kafić u Aalborgu, lokalna *pride* organizacija, te lokalna *pride* organizacija i lokalna knjižara.

Inkluzija LGBTQ+ populacije dio je strateških dokumenata jedne od knjižnica predstavljenih u istraživanju, nije dio strateških dokumenata u njih četiri, troje ispitanika nije bilo sigurno, dok jedna osoba nije označila odgovor, ali je stavila dodatni komentar koji će ovdje biti naveden u izvornom obliku:

Again: The library is for all groups in our society, no matter age, gender, religion, disabilities ect. Every individual is unique and have there own needs. We try very hard to meet people where they are – that is written in our strategic documents, no group/population is mentioned by name or singled out. We are continually discussing how we best include all in our society. Those discussions includes LGBTQ+.

Dva od tri preostala dodatna komentara također idu u ovom smjeru, iako je jedna osoba odabrala odgovoriti potvrdno, a druge dvije niječno. Pozitivan odgovor došao je uz komentar: „Ali nije navedena zasebno kao skupina. Niti jedna skupina nije, ali kako su narodne knjižnice za sve, to, naravno, uključuje i LGBTQ+“. Jedan od dva negativna odgovora također je došao uz pojašnjenje kako strategija knjižnice obuhvaća sve dijelove populacije, dok se drugi osvrnuo na postojanje strateških dokumenata koji uključuju ovu populaciju na razini općine, ali bez stvarne primjene u praksi.

Među pitanjima nalazilo se i ono vodi li se računa o tome da LGBTQ+ perspektiva bude prisutna čak i prilikom izlaganja druge građe (npr. osiguravajući prisutnost LGBTQ+ likova ili građe čiji su autori LGBTQ+ osobe), na što je bio jednak broj pozitivnih i negativnih odgovora – po četiri, dok jedna osoba nije bila sigurna. Jedan od negativnih odgovora bio je popraćen dodatnim komentarom u kojem se navodi kako ispitanik/ca pokušava to činiti, ali kako kolege ne dijele taj fokus, dok je drugi komentar (također uz negativni odgovor) bio u suprotnosti s ovim, naglašavajući kako je potrebno uključiti sve dijelove građanstva i korisnika te ne izdvajati LGBTQ+ na račun drugih skupina.

Upitnik se dotiče i pitanje postojanja ulaganja svjesnog napora u svrhu olakšavanja pretrage LGBTQ+ sadržaja u katalogu i na digitalnim platformama knjižnice i na koji način se to čini. Od šest ispitanika koji su dali odgovor, troje njih odgovorilo je s „ne“, dvoje s „da“, a jedna osoba, čiji je odgovor također pozitivan, dala je i konkretan primjer, navodeći kako je omogućena pretraga LGBTQ+ materijala na web stranici i u katalogu te kako često imaju kampanje u kojima podsjećaju kako je moguće pretraživati LGBTQ+ sadržaje na web stranici i društvenim mrežama.

Nekoliko posljednjih pitanja u upitniku pokušalo je ispitati zadovoljstvo knjižničara uslugama usmjerenim na LGBTQ+ populaciju i njihovu inkluziju u knjižnicama u kojima su zaposleni, procjenu prepreka na tom putu te primjere dobre prakse i prijedloge za poboljšanje, uz mogućnost ostavljanja dodatnih napomena, komentara i sugestija u posljednjem pitanju.

Četvero ispitanika smatra kako njihova knjižnica čini dovoljno po pitanju zadovoljenja potreba LGBTQ+ korisnika i poboljšanja njihove integracije u društvo, troje vjeruje kako to nije slučaj, dok dvoje nije sigurno. Dodatni komentar ostavilo je pet ispitanika: od njih je dvoje koji su odgovorili potvrdno istaknulo je kako se u knjižnici prema svima odnose s poštovanjem te kako se izlazi u susret svim korisnicima i potpomaže njihova integracija u zajednicu. Jedan od dva dodatna komentara koja su došla uz negativne odgovore ističe kako su manjinske skupine same prinuđene držati taj fokus, te da se to ne događa na organski način, dok drugi komentar iznosi želju ispitanika/ispitanice za dodatno bavljenje tom temom i poticanje uvođenja stalne LGBTQ+ postavke. Dodatni komentar osobe koja je označila kako nije sigurna bio je: „Nisam siguran/na – možemo li ikada napraviti dovoljno?!“

U odgovorima na pitanje otvorenog tipa u kojem su se mogli navesti primjeri dobre prakse koji bi mogli poslužiti kao inspiracija drugim knjižnicama nabrojano je sljedeće:

1. „Odnositi se prema svima ljubazno i s poštovanjem“.
2. „Radionica digitalne samoobrane bila je interesantan slučaj primjene koji bi se mogao primijeniti u drugim knjižnicama“.
3. „Imamo preporuke i vrijednosti navedene na našoj web stranici“.
4. „Slušateljski klub s glazbom vezanom uz LGBTQ+ kao temom u suradnji s lokalnom glazbenom scenom/koncertnom dvoranom“.

Osam od devet ispitanika smatralo je kako je razvoj usluga usmjerenih na LGBTQ+ populaciju bitan za dalji napredak knjižnice, dok je jedna osoba smatrala kako nije. Zaprimiti dodatni komentar (koji je pratio pozitivan odgovor) istaknuo je kako je za knjižnicu nužno poboljšanje napora u promicanju inkluzivnosti kako bi dorasla svojoj demokratskoj funkciji.

Među najvećim preprekama prilikom uvođenja i razvoja posebnih usluga za LGBTQ+ populaciju navedeno je sljedeće:

1. volja zaposlenika općenito;
2. sumnje (napraviti to otvoreno i s ponosom ili „skriveno“ uz više privatnosti);

3. „glupost“ (uz opasku kako neki ljudi smatraju kako će ako se o njemu ne govori ili ne piše LGBTQ+ pitanje nestati te kako se u knjižnici u kojoj navedena osoba radi svi korisnici tretiraju jednako i prije svega kao ljudska bića);
4. pomno vođenje računa o tome da se niti jedan dio populacije ne prioritizira;
5. predrasude i nesporazumi kod obje strane.

Upitani za mišljenje o tome kako bi se trenutna situacija po pitanju pružanja usluga i podrške LGBTQ+ korisnicima mogla poboljšati, ispitanici su napisali:

1. „Novi zakon o knjižničnoj djelatnosti koji bi nametnuo promicanje različitosti, jednakosti i inkluzije (*DEI efforts*) na nacionalnoj institucijskoj razini. Dok se to ne dogodi, sama institucija je previše konzervativna za dalji napredak“.
2. „Tjedni ili mjesečni fokus na društvene mreže i preporuke LGBTQ+ knjiga“.
3. „Da, želim osigurati da se uvede stalna postavka. I uvesti zvaničnu politiku. Smatram kako ne vidimo ovaj problem i stoga još nismo ništa poduzeli.“
4. „Ne, mi služimo svima podjednako – to je uvijek najbitnije“.
5. „Dijalog, otvorenost i svijest“.

Posljednje, 43., pitanje pružilo je ispitanicima mogućnost dodatnih napomena, komentara i prijedloga, ali ta opcija na kraju nije iskorištena.

8.6. Rasprava

Imajući u vidu slab odziv na ispunjavanje upitnika, ovo istraživanje ne može pružiti adekvatan uvid u stvarnu situaciju u danskim narodnim knjižnicama, ali dobiveni odgovori ipak u određenoj mjeri ukazuju na potencijalne obrasce, osobito u pogledu postojanje izraženog konflikta između potrebe da se LGBTQ+ populacija prepozna kao ranjiva skupina na koju je potrebno usmjeriti dodatnu pozornost te načela neutralnosti knjižnica kao mjesta za sve, prema kojoj bi se izdvajanje ove skupine moglo protumačiti kao svojevrsna diskriminacija ostalih manjinskih skupina. Navedeni konflikt bio je i predmet četvrtog poglavlja ovog rada, u kojem je bilo riječi o narodnim knjižnicama kao demokratskim ustanovama i knjižničarima kao aktivistima.

Bez obzira na to zagovaraju li ispitanici povećani fokus na LGBTQ+ zajednicu ili ne, pokazalo se kako njihove ustanove na ovu skupinu obraćaju pozornost. U svakoj od knjižnica

čiji su zaposlenici sudjelovali u ovom istraživanju postoji barem neki oblik aktivnosti usmjeren na ovu skupinu.

Knjižnica u kojoj je rad na ovom pitanju najmanje uočljiv bila je centralna ustanova u gradu od između 2.000 i 9.999 stanovnika s dvoje ili manje zaposlenika, a ispitanik/ca iz ove ustanove navela je upoznatost osoblja s *Vodičem za dugine police*, postojanje formalnih smjernica za pružanje usluga LGBTQ+ korisnika, nabave općenito, odgovora na negativne komentare te odgovore na upite LGBTQ korisnika i drugih zainteresiranih za ovu temu. Knjižnica je imala formalni stav kojeg se zaposleni moraju pridržavati bez obzira na osobne stavove o LGBTQ+ pitanjima, a osoba je nekoliko puta ponovila kako se svi tretiraju ljubazno i s poštovanjem te kako je knjižnica otvorena za sve. LGBTQ+ građu uglavnom su činile knjige na danskom i engleskom jeziku, koje su bile dio općeg fonda i nisu bili posebno označene. Potvrđeno je postojanje preporuka LGBTQ+ građe u samoj knjižnici, a ta je građa bila i dio različitih tematskih izložbi, ali bez dodatnog isticanja. Usprkos nepostojanju dodatnih programa usmjerenih na ovu skupinu i povećanje njene vidljivosti i inkluzije, osobna procjena bilo je kako navedena knjižnica čini dovoljno kako bi se potrebe LGBTQ+ korisnika ispunile te potaknula njihova inkluzija u društvo. Jedini odgovor koji kaže kako poboljšanje usluga za LGBTQ+ korisnike nije važno za dalji napredak knjižnice ujedno je stigao iz ove knjižnice.

U ostalim knjižnicama situacija sa zbirkama, uslugama i programima usmjerenim na LGBTQ+ korisnike bila je šarolika, ali s vidljivo uloženim trudom. Čak su i dodatne dvije knjižnice koje su izbjegavale izdvajanje građe za LGBTQ+ korisničku skupinu i naglašavale jednakost za sve kao prioritet navele primjere aktivnosti i programa koji pokazuju da se u njima o LGBTQ+ skupini itekako vodi računa. Naime, obje su imale liste preporuka za LGBTQ+ građu i brošure/letke namijenjene djeci i mladima, organizirale su tematske izložbe s prisutnim LGBTQ+ materijalima (jedna od njih čak i izložbu za vrijeme *Pridea*), te dale kreativne primjere iz prakse. Jedna knjižnica navela je i suradnju s lokalnom *pride* organizacijom te lokalnom knjižarom. Oba puta se radilo o centralnim ustanovama s 18-50 zaposlenika u gradovima između 50.000 – 99.999 stanovnika.

Knjižnica koja se najviše isticala u svom djelovanju također je bila centralna ustanova s 18-50 zaposlenika u mjestu s 50.000 – 99.000 stanovnika. Na institucijskoj razini postojale su smjernice vezane za LGBTQ+ skupinu po pitanju pružanja usluga, nabave, odgovora na potencijalne negativne komentare, promidžbu inkluzije, odgovore na upite LGBTQ+ osoba i

drugih zainteresiranih. LGBTQ+ građa smještena u općem fondu bila je posebno označena, a uz to je postojala i zasebna zbirka pod nazivom „Dugina biblioteka“. Naslovi za zbirku su se kupovali ciljano, za nabavu je bila zadužena jedna osoba, a zbirka je uključivala knjige, sitni tisak i stripove te putovala i po ograncima. Također, ova knjižnica bila je jedina koja među jezicima imala zastupljen i švedski. Preporuke su davane putem društvenih mreža i u okviru specijalnih projekata, ali nije postojala i zvanična lista. U knjižnici je također postojala LGBTQ+ zbirka za djecu i mlade. Naveli su postojanje specijalnih projekata, sudjelovanje u Tjednu ponosa te gostovanje *drag queen* Miss Privilege kao govornice. Organizirani programi bili su usmjereni na odrasle i na mlade, a naveli su primjer razgovora. Promidžba se vodila putem svih ponuđenih kanala izuzev letaka, a od suradnji su naveli suradnju s LGBTQ+ knjižarom s kafićem u Aalborgu. LGBTQ+ perspektiva bila je prisutna i prilikom organizacije drugih tematskih izložbi. Uz sve navedeno, ispitanik/ca je na pitanje o tome smatra li kako knjižnica dovoljno radi na zadovoljavanju potreba LGBTQ+ korisnika i pospješivanju njihove integracije u društvo na naveo/la kako nije siguran/na.

9. Zaključak

Pitanju povećanja vidljivosti i inkluzije LGBTQ+ osoba u danskom društvu posvećuje se iznimno velika pozornost na državnoj razini, ali kad je u pitanju situacija u danskim narodnim knjižnicama, čini se da situacija varira.

Iako se provedeno istraživanje zbog premalog uzorka ne može uzeti kao reprezentativno, dobiveni rezultati ipak ukazuju na postojanje težnji da se na potrebe LGBTQ+ skupine adekvatno odgovori te da se ona prepozna i uvaži kao dio zajednice, a to se postiže na različite načine.

Premda narodne knjižnice koje su sudjelovale u istraživanju univerzalno potvrđuju dobrodošlicu i prepoznavanje ove zajednice, postoji neslaganje oko toga kako joj pristupiti – treba li je posebno istaknuti ili se pak držati neutralnijeg pristupa u kojem se podrška podrazumijeva, ali ne i naglašava kako bi se izbjeglo favoriziranje.

Imajući u vidu kako je složenost ovog pitanja već prepoznata u literaturi, bilo bi zanimljivo steći uvid i u to što LGBTQ+ populacija misli o tome te kako oni procjenjuju uspješnost narodnih knjižnica u zadovoljavanju njihovih informacijskih potreba i zagovaranju ljudskih prava općenito.

10. Literatura

1. About the LGBTQ Users Special Interest Group (bez dat.). Preuzeto s <https://www.ifla.org/units/lgbtq/> (9.4.2023.)
2. Adler, M. A. (2015). Let's Not Homosexualize the Library Stacks: Liberating Gays in the Library Catalog. *Journal of the History of Sexuality*, 24(3), 478–507. Preuzeto. s <http://www.jstor.org/stable/24616519> (20.12.2023.)
3. Als Research (2022). Nydanske LGBT+personers levevilkår og støttebehov. Preuzeto s https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2022/08/Rapport_nydanske_LGBT_Als_Research.pdf (4. 1. 2024.)
4. American Library Association (ALA). (2023). Censorship by the numbers. Preuzeto s <http://www.ala.org/advocacy/bbooks/by-the-numbers> (4.2.2024.)
5. American Library Association (ALA). (2006). Library Bill of Rights. Preuzeto. s <http://www.ala.org/advocacy/intfreedom/librarybill> (5.2.2024.)
6. Audunson, R., Aabø, S., Blomgren, R., Evjen, S., Jochumsen, H., Larsen, H., Rasmussen, C.H., Vårheim, A., Johnston, J. i Koizumi, M. (2019). Public libraries as an infrastructure for a sustainable public sphere: A comprehensive review of research, *Journal of Documentation*, 75(4), 773-790. Preuzeto s <https://www-emerald-com.ezproxy.nsk.hr/insight/content/doi/10.1108/JD-10-2018-0157/full/pdf?title=public-libraries-as-an-infrastructure-for-a-sustainable-public-sphere-a-comprehensive-review-of-research> (19.3.2023.)
7. Barbarić, A. i Pikić, A. (2017). LGBTIQ Persons - Visible or Invisible Users of Croatian Libraries? / . LGBTIQ osobe - vidljivi ili nevidljivi korisnici hrvatskih knjižnica?. U Pšenica, D. i Štimac, A. (ur.), *Inovativna knjižnica u službi lokalne zajednice: zbornik radova* (59–69). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
8. Barriage, S. (2020). It's Hard to See How These Would be Harmful to Kids: Public Library Staff Perceptions of Child Development and Drag Queen Storytimes. *Proceedings of the Annual Conference of CAIS / Actes du congrès annuel de l'ACSI*. doi: 10.29173/cais1128. Preuzeto s <https://journals.library.ualberta.ca/ojs.cais-acsi.ca/index.php/cais-asci/article/view/1128/1016> (27.12.2023.)

9. Bekić, I. i Dolanjski, P. (2018). Umjetničko-knjižničarsko djelovanje Nesigurne intervencije: LGBTIQ korisnici u narodnim knjižnicama. U Sabolović-Krajina, D. (ur.), *Socijalno inkluzivne knjižnične usluge: zbornik radova* (138–149). Koprivnica: Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“.
10. Blomgreen, R. i Sundeen, J. (2020). Offentliga bibliotek som arena för aktivism: En fallstudie av vänsterpolitisk biblioteksidéologi på 1970- och 2010-talen. U *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift*, 23(2), 159-179. Preuzeto s <https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/issn.2000-8325/2020-02-06> (19.3.2023.)
11. Bollerup, A. S. (2021). Revisiting the ideal of neutrality. *New Librarianship Symposia*. Preuzeto s <https://scholarcommons.sc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1026&context=newlibrarianshipsymposia> (14.5.2023.)
12. Branum, C. (2014). The Myth of Library Neutrality. Preuzeto s <https://candisebranam.wordpress.com/2014/05/15/the-myth-of-library-neutrality/> (9.11.2023.)
13. Brøndum, C. (2020). Drag Queen Story Hour – det danske kapitel. *BibForum*, 3, 12-13. Preuzeto s https://issuu.com/gentoftebibliotekerne/docs/bib-forum_2020-3c (27.12.2023.)
14. Centralbibliotekerne. (2021). Regnbuenetværk for biblioteksansatte [Rainbow Network for Librarians]. Preuzeto s <https://centralbibliotek.dk/grupper/regnbuenetvaerk-biblioteksansatte> (26. 3. 2023.)
15. Chapman, E. L. i Birdi, B. (2016). „It’s woefully inadequate”: Collections of LGBTQ* fiction for teens in English public library services. *The Journal of Research on Libraries and Young Adults*, 7. Preuzeto s <https://www.yalsa.ala.org/jrlya/2016/03/its-woefully-inadequate-collections-of-lgbtq-fiction-for-teens-in-english-public-library-services/> (9.4.2023.)
16. Chapman, E. L. (2013). No More Controversial than a Gardening Display? Provision of LGBT-Related Fiction to Children and Young People in U.K. Public Libraries. *Library Trends*, 61(3), 542-568. Preuzeto s <https://www-proquest-com.ezproxy.nsk.hr/docview/1398361622?pq-origsite=summon> (19.3.2023.)

17. Curry, A. (2005). Will They Answer? Evaluating Public Library Reference Service to Gay and Lesbian Youth. *Reference & User Services Quarterly*, 45(1), 65–75. Preuzeto s <http://www.jstor.org/stable/20864443> (9.4.2023.)
18. Det Kgl. Bibliotek. (Bez. dat.). *Tidslinje for Det Kgl. Bibliotek*. Preuzeto s <https://www.kb.dk/om-os/bibliotekets-tidslinje> (9.2.2024.)
19. Digitaliserings- og ligestillingsministeriet, (bez dat.). *Publikationer*. Dostupno na: <https://digmin.dk/ligestilling/publikationer> (2.1.2024.)
20. Downey, J., Antell, K. i Strothmann, M. (2013). Self-Censorship in Selection of LGBT Themed Materials. *Reference & User Services Quarterly*, 53(2), 104–107. Preuzeto s <http://www.jstor.org/stable/refuserserq.53.2.104> (9.4.2023.)
21. Eriksson, T. (2021). Bibliotek beordrades ta bort inlägg om hbtq. *Biblioteksbladet*. Preuzeto s <https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/bibliotek-beordrades-ta-bort-inlagg-om-hbtq/> (19.1.2024.)
22. Ewing, K. (2019), "Beyond Dewey: Creating an LGBTQ+ Classification System at the LGBTQ Center of Durham", U Mehra, B. (ur.) *LGBTQ+ Librarianship in the 21st Century: Emerging Directions of Advocacy and Community Engagement in Diverse Information Environments (Advances in Librarianship, vol. 45)*, Emerald Publishing Limited, Leeds, 225-242. Preuzeto s <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/S0065-283020190000045017/full/html> (15.12.2023.)
23. Goldthorp, J. D. (2007). Can Scottish public library services claim they are socially inclusive of all minority groups when lesbian fiction is still so inaccessible? *Journal of Librarianship and Information Science*, 39(4), 234-248. Preuzeto s <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0961000607083215> (1.1.2024.)
24. Golub, K., Bergenmar J. i Humlesjö, S. (2022). Searching for Swedish LGBTQI fiction: challenges and solutions. *Journal of Documentation*, 78 (7), 464-484. Preuzeto s <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JD-06-2022-0138/full/pdf?title=searching-for-swedish-lgbtqi-fiction-challenges-and-solutions> (19.3.2023.)
25. Golub, K., Bergenmar, J. i Humelsjö, S. (2023), Searching for Swedish LGBTQI fiction: the librarians' perspective. *Journal of Documentation*, 79 (7), 261-279. Preuzeto s <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JD-05-2023->

- [0080/full/pdf?title=searching-for-swedish-lgbtqi-fiction-the-librarians-perspective](#)
(1.2.2024.)
26. Greve, J., Vernstrøm Østergaard, S., Andersen, M. i Kjær Thomsen, M. (2022). Kortlægning af homo- og biseksuelles samt transpersoners levevilkår og samfundsdeltagelse. VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. Preuzeto s <https://digmin.dk/ligestilling/publikationer/2022/kortlaegning-af-homo-og-biseksuelles-samt-transpersoners-levevilkaar-og-samfundsdeltagelse> (4.1.2024.)
27. Guide for Working with LGBTQ+ Issues in the Library. [Brošura] (2021). Svensk biblioteksforening. Preuzeto s <https://www.biblioteksforeningen.se/rapporter/guide-for-working-with-lgbtq-issues-in-the-library/> (19.3.2023.)
28. Guide til regnbuehylder for biblioteker. [Brošura] (2022). Det nationale regnbuenetværk for biblioteksansatte. Preuzeto s <https://centralbibliotek.dk/sites/default/files/dokumenter/Guide%20til%20regnbuehylder%20-%20webtilg%C3%A6ngelig%2C%20rettet.pdf> (26.3.2023.)
29. Human Library (2022). *About the Human Library*. Preuzeto s <https://humanlibrary.org/> (4.1.2024.)
30. Højer Rømeling, L. (2023). *Bibliotek holder fast i dragshow for børn trods hidsig debat*. Preuzeto s <https://www.dr.dk/nyheder/regionale/hovedstadsomraadet/bibliotek-holder-fast-i-dragshow-boern-trods-hidsig-debat> (19.12.2023.)
31. IFLA. (2022). IFLAIN i UNESCO-ov manifest za narodne knjižnice. Preuzeto s: <https://www.hkdrustvo.hr/datoteke/4388> (16.1.2024.)
32. ILGA-Europe. (2022.) *Rainbow Europe Map And Index 2022*. Preuzeto s <https://www.ilga-europe.org/report/rainbow-europe-2022/> (2.1.2024.)
33. ILGA WORLD : Botha, K. (2023) *Our identities under arrest: A global overview on the enforcement of laws criminalising consensual same-sex sexual acts between adults and diverse gender expressions*. 2. izdanje. Geneva: ILGA. Preuzeto s <https://ilga.org/our-identities-under-arrest> (4.2.2024.)
34. Iverson, S. (1998). *Librarianship and Resistance*. *Progressive Librarian*, 15, 14-19. Preuzeto s <http://www.progressivelibrariansguild.org/PL/PL15/014.pdf> (18.1.2024.)
35. Kann-Rasmussen, N. (2023). *When librarians speak up: justifications for and legitimacy implications of librarians' engagement in social movements*. *Journal of Documentation*,

- 79 (1), 36-51. Preuzeto s <https://doi-org.ezproxy.nsk.hr/10.1108/JD-02-2022-0042> (19.3.2023.)
36. Køber, J. V., Hellum, A., Nyvang, C., Krarup, A, Thøgersen, M. (2022). *Folkebibliotekerne i Danmark*. Preuzeto s https://trap.lex.dk/Folkebibliotekerne_i_Danmark (9.2.2024.)
37. Lankes, D. R. (2020). Never Neutral, Never Alone. *Journal of Education for Library and Information Science*, 61, 383-388. Preuzeto s <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1267911.pdf> (19.3.2023.)
38. Lankes, D. R. 2013. Success Through Collaboration. Preuzeto s <https://davidlankes.org/success-through-collaboration/> (16.1.2023.)
39. Lezbijska organizacija Rijeka „LORI“. (2020). *Terminologija*. Preuzeto s <https://lori.hr/terminologija/> (11.2.2024.)
40. LGBT+ Biblioteket. (bez dat.). Preuzeto s <https://lgbt.dk/bibliotek/> (9.4.2023)
41. McEachreon, P. (2016). Libraries “Coming Out” in Support of LGBTQIA+ Human Rights and Social Justice, Perspectives on Libraries as Institutions of Human Rights and Social Justice. *Advances in Librarianship*, 41. Emerald Group Publishing Limited, Leeds, 183-208. Preuzeto s <https://doi.org/10.1108/S0065-283020160000041032> (19.3.2023.)
42. Max Martin, H. i Kjær Thomsen, M. (2021). Interkøn – En kvalitativ undersøgelse af erfaringer med variationer i køns karakteristika. VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. Preuzeto s <https://digmin.dk/ligestilling/publikationer/2021/rapport-om-interkoenedes-levetilaar> (2. 1. 2024.)
43. Max Martin, H., Frøslev-Thomsen, J. i Birkedal Poulsen, J. (2022). Partnervold i LGBT+-forhold. Oplevelser af partnervold og erfaringer med støttetilbud. VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. Preuzeto s <https://digmin.dk/ligestilling/publikationer/2022/partnervold-i-lgbtplus-forhold> (2. 1. 2024.)
44. Mehra, B. i Gray, L. (2014). “Don’t Say Gay” in the State of Tennessee: Libraries as Virtual Spaces of Resistance and Protectors of Human Rights of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer (LGBTQ). *World Library and Information Congress: 80th International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) General*

- Conference and Council, 16-22 August 2014, Lyon, France.* Preuzeto s <https://library.ifla.org/id/eprint/1011/1/151-mehra-en.pdf> (19.3.2023.)
45. Mehra, B. i Braquet, D. (2011). Progressive LGBTQ reference: coming out in the 21st century, *Reference Services Review*, 39(3), 401-422. Preuzeto s <https://www-emerald-com.ezproxy.nsk.hr/insight/content/doi/10.1108/00907321111161403/full/html> (19.3.2023.)
46. Mehra, B. i Braquet, D. (2006). A „Queer“ Manifesto of Interventions for Libraries to „Come Out“ of the Closet! A Study of „Queer“ Youth Experiences during the Coming Out Process. *Libres*, 16(1). Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/238689260_A_Queer_Manifesto_of_Interventions_for_Libraries_to_Come_Out_of_the_Closet_A_Study_of_Queer_Youth_Experiences_during_the_Coming_Out_Process (6.4.2023.)
47. Montague, R. A. i Latham, J. (2019). Queer reflections: New views from library drag storytimes. IFLA WLIC. Preuzeto s <https://library.ifla.org/id/eprint/2585/1/191-montague-en.pdf> (27.12.2023)
48. Morratz Christensen, J. (2022). Det rejsende LGBTQ+ bibliotek. Preuzeto s <https://bibl.frederikshavn.dk/nyheder/nyhed/det-rejsende-lgbtq-bibliotek> (18.3.2023.)
49. Muddiman, D., Durrani, S., Dutch, M., Linley, R., Pateman, J. i Vincent, J. (2000). Open to all? The public library and social exclusion: executive summary. *New Library World*, 102 (4/5), 154-158. Preuzeto s <https://www-emerald-com.ezproxy.nsk.hr/insight/content/doi/10.1108/03074800110390626/full/html> (9.4.2023.)
50. Nissen, A.-S. E. . i Kann-Rasmussen, N. (2022). Bibliotekarere som aktivister i Danmark og Sverige: Kompromis og konflikt. *Nordic Journal of Library and Information Studies*, 3(1), 44–60. Preuzeto s <https://doi.org/10.7146/njlis.v3i1.131853> (19.3.2023.)
51. Pikić, A. i Barbarić, A. (2020). Public Libraries in the Eyes of the LGBTIQ Community: The Case of Croatia. *Public Library Quarterly*, 39, 115-139. Preuzeto s: <https://www.tandfonline.com/eprint/WYHNQHMKVFIIR9KXMRT5/full?target=10.1080/01616846.2019.1621735> (9.4.2023.)
52. Radis, B., Wenocur, K., Jin, J. i Keeler, C. (2021). A Rainbow For Reading: A Mixed-Methods Exploratory Study On Drag Queen Reading Programs. *Journal of Creativity in Mental Health*, 17, 1-18. Preuzeto s

- https://www.researchgate.net/publication/349822900_A_Rainbow_For_Reading_A_Mixed-Methods_Exploratory_Study_On_Drag_Queen_Reading_Programs (9.4.2023.)
53. Schrader, A. M. (2009). Challenging silence, challenging censorship, building resilience: LGBTQ services and collections in public, school and post-secondary libraries. Preuzeto s <https://era.library.ualberta.ca/items/28554588-99d2-420b-b631-7f9abc1a9306/download/dad4c538-0783-446f-a66a-bc5acc67b44c> (19.3.2023.)
54. Stevens, T. (2020). Suppressing communities: An analysis of LGBTQ+ censorship in libraries. *Pathfinder: A Canadian Journal for Information Science Students and Early Career Professionals*, 1, 51-64. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/341661557_Suppressing_communities_An_analysis_of_LGBTQ_censorship_in_libraries (9.4.2023.)
55. Šučur, Z. (2018). Socijalna isključenost i socijalna pravednost. U Sabolović-Krajina, D. (ur.), *Socijalno inkluzivne knjižnične usluge: zbornik radova* (13–29). Koprivnica: Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“.
56. Transportministeriet. (2022). Plads til forskellighed i fællesskabet - LGBT+ handlingsplan 2022 – 2025. Preuzeto s <https://digmin.dk/ligestilling/publikationer/2022/plads-til-forskellighed-i-faellesskabet-lgbtplus-handlingsplan-2022-2025> (1.1.2024.)
57. Udenrigsministeriet. (2018). Handlingsplan til fremme af tryghed, trivsel og lige muligheder for LGBTI-personer. Preuzeto s <https://www.regeringen.dk/aktuelt/tidligere-publikationer/handlingsplan-til-fremme-af-tryghed-trivsel-og-lige-muligheder-for-lgbti-personer/> (19.3.2023.)
58. Vaillancourt, S. (2012). Libraries as Safe Spaces: It behooves librarians to figure out how to serve LGBTQ patrons. Preuzeto s <https://americanlibrariesmagazine.org/2012/12/11/libraries-as-safe-spaces/> (13.11.2023.)
59. Wexelbaum, R. (2019). Coming Out of the Closet: Librarian Advocacy to Advance LGBTQ+ Wikipedia Engagement. U B. Mehra. (ur.), *LGBTQ+ Librarianship in the 21st Century: Emerging Directions of Advocacy and Community Engagement in Diverse Information Environments (Advances in Librarianship, 45)*, Emerald Publishing Limited, Leeds, 115-139. Preuzeto s <https://doi.org/10.1108/S0065-283020190000045011> (19.3.2023.)

60. Wexelbaum, R. (2017). Global Promotion of LGBTQ Library Resources and Services through Social Media. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/317168955_Global_Promotion_of_LGBTQ_Library_Resources_and_Services_through_Social_Media (9.4.2023.)
61. Winkelstein, J. (2019). The Role of Public Libraries in the Lives of LGBTQ+ Youth Experiencing Homelessness. U Mehra, B (ur.), *LGBTQ+ librarianship in the 21st century: Emerging directions of advocacy and community engagement in diverse information environments (Advances in Librarianship, 45)*, Emerald Publishing Limited, Leeds, 197-221. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/332453344_Chapter_8_The_Role_of_Public_Libraries_in_the_Lives_of_LGBTQ_Youth_Experiencing_Homelessness (27.12.2023.)

11. Prilozi

Prilog 1: E-mail upućen na javno dostupne adrese danskih narodnih knjižnica

Dear Sir/Madame,

My name is Ivana Barić, and I am writing to you to ask for your help with my master's thesis research regarding Library services and activities aimed at the inclusion of the LGBTQ+ community in public libraries in Denmark. The thesis is being written under the mentorship of Ana Barbarić, Ph.D., full professor and the head of Librarianship Section at Department of Information & Communication Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia.

Since the LGBTQ+ population in Croatia unfortunately still faces a lot of social stigma and the LGBTQ+-aimed library services are highly underdeveloped, I have decided to turn to Scandinavia for data and inspiration. Considering that I had had the great pleasure of spending three semesters at the Copenhagen University as an exchange student in the period 2011-2012 (during my first studies), Denmark was, naturally, my first choice.

My survey aims to explore the library services and activities offered by Danish public libraries to meet the needs of LGBTQ+ patrons and encourage the inclusion of the LGBTQ+ community. The survey consists of 43 questions written in English, most of which are multiple-choice (with a possibility for an additional remark or explanation), but some questions require a comment. I would also like to point out that the survey is entirely anonymous, and you can quit it anytime. The approximate time needed to complete the survey is 10-15 minutes.

You can access the survey here: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdEhgv-ce0qVZhq9ig7qZ3eZaAaqe1MEHkHyFlvcOnWBrd8xQ/viewform?usp=sf_link

If your library is a central library, I would greatly appreciate it if you could forward my e-mail to your branches and sub-branches since I expect that it would ensure greater diversity and provide a more detailed picture of the situation.

Should you have any additional questions or comments, you are most welcome to contact me via this e-mail address, and if it is easier for you to reach out and write in Danish, please do so.

Thank you in advance for your help and for sharing this survey with your colleagues from other branches.

Ivana Barić,
graduate student of Library science
Department of Information and Communication Sciences
Faculty of Humanities and Social Sciences
University of Zagreb

Prilog 2: Upitnik istraživanja

Master's thesis survey about library services and activities aimed at the inclusion of the LGBTQ+ community in public libraries in Denmark

This survey aims to explore the library services and activities offered by Danish public libraries to meet the needs of LGBTQ+ patrons and encourage the inclusion of the LGBTQ+ community. The survey consists of 43 questions written in English, most of which are multiple-choice (with a possibility for an additional remark or explanation), but some questions require a comment. The survey is entirely anonymous, and you can quit it anytime. The approximate time needed to complete the survey is 10-15 minutes.

Thank you in advance for participating.

1. The library you are employed by operates in the city with...

- ...more than 1,000,000 inhabitants.
- ...between 100,000 and 1,000,000 inhabitants.
- ...between 50,000 and 99,000 inhabitants.
- ...between 20,000 and 49,999 inhabitants.
- ...between 10,000 and 19,999 inhabitants.
- ...between 2,000 and 9,999 inhabitants.
- ...less than 2000 inhabitants.
- Other: _____

2. Select the type of public library that your institution belongs to:

- central library (centralbibliotek)
- main library (hovedbibliotek)
- branch library (filialbibliotek/lokalbibliotek)
- sub-branch (udlånsstation)
- service point (udlånssted/betjeningssted)
- Other: _____

3. Number of professional library workers employed:

- 2 or less.
- 3-5.
- 6-10.
- 10-17.
- 18-50.
- 51-125.
- Over 125.

4. Are the employees of the Library familiar with the document Guide til regnbuehylder for biblioteker (Guide to rainbow shelves for libraries) issued by Det nationale regnbuenetværk for biblioteksansatte (The National Rainbow Network for library staff)?

- Yes.
- No.
- Other. _____

5. At the institution level, there are formal guidelines for (check all that apply):

- providing services to LGBTQ+ users.
- procurement of library materials.
- responses to potential negative comments.
- promoting the inclusion of the LGBTQ+ community.
- responding to inquiries from LGBTQ+ users and other interested parties.
- responding to negative comments related to the development of LGBTQ+.
- none of the above.

Additional remarks (optional):

6. Is there an official stand at the Library that all employees must adhere to in the workplace, regardless of their personal views on LGBTQ+ issues?

- Yes.
- No.
- Other: _____

7. At the library,

- there is a separate collection for LGBTQ+ users.
- materials on LGBTQ+ topics and materials intended for LGBTQ+ users are part of the general collection.
- materials on LGBTQ+ topics and materials designed for LGBTQ+ users exist both as a separate collection and as part of the general collection.
- Other: _____

8. If there is a special collection intended for LGBTQ+ users in the library, that collection is (check all that apply):

- separate from the rest.
- specially marked, but kept among other library materials
- both of the above.
- LGBTQ+ themed materials are not singled out in any way.
- Other: _____

9. If the separate LGBTQ+ collection does exist, which terminology is used to refer to it (f.e. queer, LGBT, LGBTQ, LGBTQ+,...)?

10. The materials for the library's LGBTQ+ collection are...

- ...allocated from the existing collections.
- ...acquired through purchase.
- ... both of the above.
- Other: _____

11. If the LGBTQ+ materials are displayed separately, are they clearly marked?

- Yes.
- No.

If yes, please describe how:

12. Are the materials occasionally being rotated (e.g. to cover current topics or ascertain theme)?

- Yes.
- No.

If yes, please elaborate:

13. The LGBTQ+ materials have a designated space in form of (check all that apply):

- a specially dedicated shelf.
- an entire section.
- a book tower.
- a table.
- a shelf that travels between several libraries.
- Other: _____

14. Is the LGBTQ+ collection placed in a clearly visible place, or is it placed more discreetly in order to ensure privacy?

15. The LGBTQ+-related materials in your library are exhibited (check all that apply):

- occasionally.
- in a permanent setting.
- never.
- during the Pride Week/Month.
- Other: _____

16. The contents of the LGBTQ+ collection include (mark the relevant answers):

- books.
- magazines.
- fine printing.
- movies.
- Other: _____

17. Are LGBTQ+-themed books further organized by genre?

18. Are the materials whose primary subject is not LGBTQ+-related also being included in the collection if they are indirectly related to the topic or happen to contain queer characters?

- Yes
- No
- Other: _____

19. When choosing materials to be included in the collection, is the way in which LGBTQ+ community is presented also taken into account (e.g., avoidance of negative speech, respectful presentation, etc.)?

- Yes
- No
- Other: _____

20. The materials include units in the following languages (mark the relevant answers):

- Danish.
- Swedish.
- Norwegian.
- English.
- Some of the minority languages.
- Other languages.

If possible, please list additional languages included in the LGBTQ+ collection:

21. Is there a list of LGBTQ+-related book recommendations in the library?

- Yes
- No
- Other: _____

22. If yes, it is typically (check all relevant answers):

- fiction.
- non-fiction.
- Other: _____

23. Recommendations are available (check all the relevant answers):

- on the website.
- on social networks.
- in the library itself.
- through leaflets/brochures.
- within the framework of special projects.
- Other: _____

24. Is there a separate collection of LGBTQ+-related materials for children and the young?

- Yes.
- No.
- Only for children.
- Only for the young.
- Other: _____

25. Does your library offer some form of introduction to LGBTQ+-related literature and topics for children and young people?

- Yes
- No
- Not sure.

If yes, in which form?

26. Are all library employees trained to answer questions about the LGBTQ+ promoting programs and collections?

- Yes
- No
- Not sure.

Additional remarks (optional):

27. The procurement of LGBTQ+-related library materials is a responsibility of (check all the relevant answers):

- one person.
- several persons.
- special interest group.
- all of the professional library workers employed.
- none of the above.
- LGBTQ+-related materials are not purchased separately.

Additional remarks (optional):

28. Does the library use the rainbow flag as a signal of support for the LGBTQ+ community and if so, in what form:

29. Does the library have any specific programs aimed at furthering the inclusion or improving the visibility of the LGBTQ+ community?

30. The library organizes events promoting the inclusion of the LGBTQ+ community for (check all that apply):

- adults.
- children.

- the young.
- None of the above.
- Other: _____

If possible, please provide an example/examples:

31. Does the library organize events aimed at LGBTQ+ users or similar events with the purpose of furthering the social integration of the LGBTQ+ community (f.e. exhibitions, lectures, performances, reading of stories)?

- Yes.
- No.

If possible, please provide an example/examples:

32. If the aforementioned programs exist, they are organized:

- on a regular basis.
- occasionally.
- only on special occasions (e.g., Pride Week/Month).

Additional remarks (optional):

33. How are such programs promoted (check all relevant answers)?

- In the library building.
- On the library's website.
- Via newsletter.
- Through special activities/projects.
- Through social networks.
- Through posters.
- Through leaflets.
- Through local media.

Other: : _____

Additional remarks (optional):

34. Does the library cooperate with any other institutions and associations in regard to the inclusion of the LGBTQ+ community and the promotion of the relevant library materials, and if so, which ones?

35. Is the inclusion of the LGBTQ+ population a part of the Library's strategic documents?

- Yes
- No
- Not sure.

Additional remarks (optional):

36. Is it made sure that the LGBTQ+ perspective is present even when displaying other materials (f.e. by ensuring the representation of LGBTQ+ characters or materials authored by LGBTQ+ people)?

- Yes
- No
- Not sure.

Elaborate if needed:

37. Does your library make a conscious effort in order to facilitate the search for LGBTQ+ content on the library's digital platforms and in the catalogue, and if so, by what means?

38. Do you think that your library is doing enough to ensure that the needs of LGBTQ+ users are being met and their integration in the community enhanced?

- Yes
- No
- Not sure.

Elaborate if needed:

39. Are there any examples of good practice in your library that you believe could serve as inspiration for other libraries?

40. Do you believe that the development of LGBTQ+-oriented services is important for the further progress of the library?

- Yes
- No
- Not sure.

Elaborate if needed:

41. What do you consider to be the greatest obstacles when introducing and developing special services for the LGBTQ+ population?

42. Are there any ways in which, in your opinion, the current situation could be improved when it comes to serving and supporting your LGBTQ+ users?

43. Further notes, comments and suggestions (optional):

12. Popis tablica

Tablica 1: Postojanje formalnih smjernica za različite aspekte knjižničnog djelovanja vezanog za razvoj zbirke, pružanje usluga i općenito inkluziju LGBTQ+ zajednice

Tablica 2: Učestalost izlaganja LGBTQ+ građe

Tablica 3: Načini na koje su knjižnice svoje preporuke knjiga LGBTQ+ tematike učinile dostupnima

Tablica 4: Pregled ciljnih skupina programa usmjerenih na inkluziju LGBTQ+ zajednice

Tablica 5: Načini promidžbe LGBTQ+ programa u knjižnicama

13. Sažetak

Knjižnične usluge i aktivnosti usmjerene na inkluziju LGBTQ+ zajednice u narodnim knjižnicama Kraljevine Danske

Usprkos aktivnom djelovanju danske vlade na promicanju LGBTQ+ agende i poboljšanja položaja ove skupine u društvu, pitanje usluga usmjerenih na LGBTQ+ osobe i njihove potrebe u danskim narodnim knjižnicama ostaje predmet rasprave, na što ukazuje i istraživanje provedeno za potrebe ovog rada, usprkos malom uzorku. Tu se radi o onoj istoj raspravi koja se vodi u stručnoj literaturi oko pitanja neutralnosti knjižnica i potrebe za aktivističkim intervencijama u cilju postizanja društvene pravednosti. Pitanje koje se postavlja u danskim knjižnicama nije treba li nabavljati građu namijenjenu LGBTQ+ populaciji i služiti joj najbolje što mogu, jer svi odgovori prikupljeni u ovom istraživanju ukazuju na to kako se to samo po sebi podrazumijeva. Pravo pitanje je trebaju li građa, usluge i programi za ovu marginaliziranu skupinu biti izdvojeni, a njihove potrebe prioritizirane zbog posebnosti izazova s kojima se ona suočava u heteronormativnom društvu koje ju nastavlja doživljavati kao prijetnju ili se pak treba držati neutralno kako bi se izbjegla potencijalna diskriminacija ostalih manjina. Iako se čini kako narodne knjižnice u Danskoj ovu skupinu ne zanemaruju, aktivnosti na polju razvoja zbirki i programa usmjerenih na LGBTQ+ skupinu te povećanja njihove vidljivosti variraju ovisno o stavu knjižnice i njenih zaposlenika, a bilo bi zanimljivo vidjeti rezultate s većim uzorkom ispitivanja te čuti mišljenja samih LGBTQ+ pojedinaca na ovu temu.

Ključne riječi: narodne knjižnice, LGBTQ+ građa, LGBTQ+ usluge, LGBTQ+ korisnici, Danska, danske narodne knjižnice

14. Summary

Library services and activities aimed at the inclusion of the LGBTQ+ community in the public libraries of the Kingdom of Denmark

Despite the active efforts of the Danish government to promote the LGBTQ+ agenda and improve the standing of this group in society, the issue of services aimed at LGBTQ+ persons and their needs in Danish public libraries remains a subject of debate, as indicated by the research conducted for the purposes of this thesis (despite its small sample). It is the same debate that is being conducted in professional literature about the issue of library neutrality and the need for activism in order to achieve social justice. The question that arises in Danish libraries is not whether they should acquire materials intended for the LGBTQ+ population and serve them as best they can, because that goes without saying. The real question is whether materials, services, and programs for this marginalized group need to be singled out and their needs prioritized because of the unique challenges they face in a heteronormative society that continues to perceive them as a threat, or whether they need to remain neutral, so that libraries can avoid potential discrimination of other minorities. Although public libraries in Denmark do not seem to neglect this group, collection and programme development aimed at the LGBTQ+ individuals and improving their visibility can vary depending on the dominant attitudes of the library and its employees, so it would be interesting to see the results with a larger sample of research and hear opinions of the LGBTQ+ individuals themselves on this topic.

Key words: public libraries, LGBTQ+ materials, LGBTQ+ services, LGBTQ+ library users, Denmark, Danish public libraries